

1

2011
ročník 63

čtenář

M Ě S Í Č N Í K P R O K N I H O V N Y

Cena 40 Kč

OBSAH

- 3** _____ **Dobrovolnictví ve veřejných knihovnách** > Kateřina Lišková
- 7** _____ **Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje šedesátiletá**
> Magda Šrajbová
- 12** _____ **REGIONÁLNÍ FUNKCE V PRAXI**
– Dnes se představuje Jihomoravský kraj
Regionální funkce ve veřejných knihovnách našeho kraje – příležitosti a výzvy > Monika Kratochvílová
Programy veřejných knihoven nabízené školám
> Jana Nejezchlebová
Knihovna Jiřího Mahena je knihovnou pro všechny
> Edita Vališová
Nové prostory pro knihovny okresu Brno-venkov v letech 2006–2010 > Věra Štěpánová
Netradiční aktivity knihoven
- 23** _____ **Činnost Goethe-Institutu v oblasti knihoven, knižní kultury a literatury** > Sabine Reddel-Heymann, Eva Vondálová
- 26** _____ **PO KOM SE JMENUJE?**
Městská knihovna Rudolfa Zuberu Javorník
> Věra Hradilová
- 29** _____ **Inspirujeme se Finskem – 1.** > Jan Černý
- 31** _____ **RECENZE**
Mezi regály nahoru a dolů > Antonín K. K. Kudláč
Monumentální dílo v oboru historické retrospektivní bibliografie > Jaroslav Pánek
- 35** _____ **Přehled obhájených diplomových prací na ÚISK FF UK v září 2010** > Petra Myšková, Věra Pilecká
- 36** _____ **Z KNIHOVEN**
- 37** _____ **LETEM MEDIÁLNÍM SVĚTEM KNIHOVEN**
- 38** _____ **SYLVA ŠIMSOVÁ ODPOVÍDÁ Z ANGLIE**
- 39** _____ **ZE SVĚTA**
- 40** _____ **NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNICKÉ LITERATURY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR**
PŘEDSTAVUJEME SVÉ LOGO
Moravská zemská knihovna v Brně

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485 ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Mgr. Lenka Šimková

Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Redakce a inzerce: Klementinum 190, 110 00 Praha 1,
tel.: 224 941 159

e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Kádnerová (předsedkyně),

Mgr. Gabriela Jarkulišová, PhDr. Ladislav Kurka,

Ing. Jiří Mika, Mgr. Petra Míturová, PhDr. Vít Richter,

PhDr. Vladimíra Švorcová

Tisk: T. A. Print, s. r. o., Opatovická 18, 110 00 Praha 1

Distribuce:

Objednávky na předplatné přijímá

redakce časopisu ČTENÁŘ: měsíčník pro knihovny

Klementinum 190, 110 00 Praha 1, tel.: 224 941 159

e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz,

http://ctenar.svkkl.cz

Rozšiřují též společnost holdingu PNS a.s. – drobný prodej;

MONITOR CZ, s.r.o.; SUWECO CZ s.r.o.;

B. Welemínová – PERIODIKA.

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní

přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno

Českou poštou, s.p. OZSeČ Ústí nad Labem,

dne 21. 1. 1998, j.zn. P-327/98

Předplatné pro Slovensko: L. K. PERMANENT spol. s r.o.,

Hattalova č. 12, 831 03 Bratislava, tel.: +421 244 453 711

e-mail: lkperm@lkpermanent.sk

Cena jednoho čísla 1,992 EUR, roční předplatné 22,572 EUR

(dvojčíslo 2,656 EUR); cena jednoho čísla 40 Kč,

roční předplatné 460 Kč (dvojčíslo 60 Kč)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR

Knihovna 21. století

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované

materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 6. 1. 2011

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

- > Voluntary work at public libraries *Kateřina Lišková* **3**
- > Sixty years at the Plzeň Region Municipal Study and Research Library *Magda Šrajbová* **7**
- > REGIONAL FUNCTIONS IN PRACTICE:
Today we present the South Moravian Region **12**
– Regional functions at the public libraries in our region – opportunities and challenges *Monika Kratochvílová*
– Public library programmes offered to schools *Jana Nejezchlebová*
– The Jiří Mahen Library is a library for everybody *Edita Vališová*
– New premises for the Brno-venkov Library 2006–2010 *Věra Štěpánová*
– Untraditional library projects
- > Goethe-Institut activities surrounding libraries, book culture and literature *Sabine Reddel-Heymann, Eva Vondálová* **23**
- > NAMED AFTER WHOM? The Rudolf Zuber Municipal Library in Javorník *Věra Hradilová* **26**
- > Inspiration from Finland – 1:
It all starts with the politicians *Jan Černý* **29**
- > REVIEWS:
Between the shelves above and below *Antonín K. K. Kudláč* **31**
Monumental work in the field of retrospective bibliography *Jaroslav Pánek* **32**
- > Summary of theses defended at the Charles University Faculty of Philosophy and Arts Institute of Information Studies and Librarianship in September 2010 *Petra Myšková, Věra Pilecká* **35**
- > From the libraries **36**
- > Regular features
- > PRESENTING OUR LOGO: Moravian Library in Brno *Michala Sošková*

AUS DEM INHALT

- > Freiwilligenarbeit in den öffentlichen Bibliotheken *Kateřina Lišková* **3**
- > Wissenschaftliche Bibliothek Pilsen Region 60-Jährige *Magda Šrajbová* **7**
- > REGIONALE FUNKTION IM PRAXIS: Heute stellt sich die Südmährische Region vor **12**
– Regionale Funktion in den öffentlichen Bibliotheken unserer Region – Gelegenheiten und Aufforderungen *Monika Kratochvílová*
– Den Schulen angebotene Programme der öffentlichen Bibliotheken *Jana Nejezchlebová*
– Jiří Mahens Bibliothek ist die Bibliothek für alle *Edita Vališová*
– Neue Räumlichkeiten für Brunn-Land Bibliotheken in den Jahren 2006–2010 *Věra Štěpánová*
– Ungewöhnliche Projekte der Bibliotheken
- > Aktivitäten des Goethe-Instituts in Bibliotheken, Buch-Kultur und Literatur *Sabine Reddel-Heymann, Eva Vondálová* **23**
- > NACH WEM WIRD SIE GENANNT? Rudolf Zuber's Stadtbibliothek Javorník *Věra Hradilová* **26**
- > Wir lassen uns von Finnland inspirieren – 1:
Alles beginnt bei den Politikern *Jan Černý* **29**
- > REZENSION:
Auf und ab zwischen den Regalen *Antonín K. K. Kudláč* **31**
Monumentales Werk in der Retrospektivebibliografie *Jaroslav Pánek* **32**
- > Übersicht der verteidigten Arbeiten im Institut der Informationsstudien von Philosophischer Fakultät der Karlsuniversität in September 2010 *Petra Myšková, Věra Pilecká* **35**
- > Aus den Bibliotheken **36**
- > Ständige Spalten
- > WIR STELLEN UNSER LOGO VOR: Mährische Landesbibliothek in Brunn *Michala Sošková*

Milé čtenářky, milí čtenáři, jedna nedávná reklama na nejmenovaný alkoholický nápoj to na nás v televizi zkoušela těmito slovy: „Kdy jste naposledy udělali něco jinak?“ My ve *Čtenáři* se můžeme pochlubit, že právě teď... Každý rok se zamýšlíme, do jakého kabátku časopis oblékneme, a kromě kvalitního obsahu se tak snažíme nabídnout i atraktivní vnější podobu našeho měsíčníku. Většinou se přikláníme k nápadům, které se přímo týkají knihoven, knih, čtenářství, a myšlenku či motiv, který spojuje celý ročník, tak není těžké odhalit. Právě letos je tomu trochu jinak... Jak jsme avizovali již ke konci loňského roku, zahájili jsme spolupráci s významným grafikem Michalem Cihlářem, o kterém vám přinášíme informace ve vedlejším sloupcu.

Myslím si, že v jeho díle si každý najde „to své“ a jsem přesvědčena, že všech 11 čísel *Čtenáře* roku 2011 vytvoří unikátní sérii, která bude mít i uměleckou hodnotu.

O jinakosti je do určité míry i první příspěvek lednového čísla. Je zaměřen na dobrovolnickou činnost v knihovnách, předkládá různé aspekty jejího využití a jako pozitivní příklad nabízí nahlédnutí do Německa. U našich sousedů ještě na chvíli pomyslně zůstaneme, pokud vás zajímá činnost Goethe-Institutu Prag a zejména jeho knihovny, čtete o pár stránek dále.

Seriál o regionálních funkcích v širším kontextu se tentokrát věnuje Jihomoravskému kraji a je opravdu inspirativní. V návaznosti na něj své logo představuje Moravská zemská knihovna v Brně, díky novému zpracování naší obálky poprvé v plných barvách. Pokud se tedy budete chtít pochlubit také svým logem, neváhejte nás kontaktovat, rádi ho ve *Čtenáři* představíme.

Mezi pravidelnými rubrikami od teď naleznete také „staronovou“ stránku věnující se zprávám o knihovnách a jejich akcích zachycených v celostátním i regionálním tisku. Doufáme, že vás přehled *Letem mediálním světem knihoven* potěší.

Přeji vám všem, ať je nový rok opět alespoň trochu jiný než ten předchozí, samozřejmě v tom nejlepším slova smyslu.

Lenka Šimková

Michal Cihlář (1960) grafik

Vystudoval Ateliér knižní kultury a písma na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze. Za studií (1981 až 1987) získal nejen Cenu Arna Šaňky za autorskou knihu, ale i možnost graficky upravit edici Klubu čtenářů pro rok 1988. Paralelně s prací na knihách, plakátech a obalech gramofonových desek se začal věnovat tehdy opomíjenému linorytu. Jako autodidakt tuto techniku zviditelněl nevidanými mnohobarevnými soutisky a hyperrealistickým pojetím. Je považován za průkopníka českého moderního linorytu. Jako jediný Čech se roku 1999 účastnil nejvýznamnější světové přehlídky linorytů v nizozemském Cobra Museu. Ve své tvorbě nedělá žádné rozdíly mezi tvorbou volnou a užitou, do linorytu často převádí i typografii. V knižní grafice je příkladem antologie podivuhodných příběhů Ameriky 19. století *Komu se to dostane do rukou* (Odeon, 1992), za kterou obdržel dvě první ceny v soutěži Ministerstva kultury O nejkrásnější knihu. Pro tuto knihu vyryl dokonce i popisky pod obrázky. Obdobně o mnoho let později zpracoval knihu Salmana Rushdieho *Východ, Západ* a dětskou knížku o malé alce *Kvik pluje na jih* (Labyrint, 2004). Jeho zájem o zvířata vyústil v roce 1997 v devítiletou spolupráci se Zoo Praha, pro kterou vytvořil nejen známé logo a víc než tisícovku dalších děl, ale hlavně nezaměnitelný linorytový výtvarný image. Další dlouhodobou spoluprací bylo ilustrování knih Jáchyma Topola *Anděl a Návrat k nádražní hale* či jeho fejetonů pro přílohu Pátek *Lidových novin*. Přes sto kolorovaných linorytů pak publikoval v letech 2007–2009 v sobotní příloze LN Orientace. Druhou Cihlářovou zálibou je fotografování. Společně s Veronikou Richterovou vydali v nakladatelství Gallery své dvě autorské publikace *Cuba v detailech* s 1089 fotografiemi a *Kambodža v detailech – 1444 fotografií*. Následovala monotematická monografie jejich vlastních děl *Zvěrstvo*. Nyní chystají další rozsáhlou publikaci o fenoménu pet lahví.

V současné době se Cihlář opět věnuje volné grafice a oblíbenému tématu zátiší.

Dobrovolnictví ve veřejných knihovnách

ÚVOD

Dobrovolnictví tak, jak je chápáno dnes, lze zakotvit do doby nástupu kapitalismu. Spolky sdružující občany, kteří se rozhodli dobrovolně pomáhat, navazovaly na činnost bratrstev a řádů. Činnost těchto organizací se datuje již od středověku, ale nelze ji chápat jako dobrovolnou. Náplň bratrství a řádů byla zpravidla organizována duchovními, a byla přímou součástí jejich povolání.

K prudkému rozvoji dobrovolnické činnosti na našem území dochází až po pádu komunismu, především v oblasti ekologie, lidských práv, zdravotnictví, sportu aj. Dobrovolnictví však není doménou jen neziskových organizací. Potenciál dobrovolníků by za určitých podmínek mohl pomoci řadě jiných organizací, včetně veřejných knihoven.

Důkazem, že dobrovolnictví je aplikovatelné i na knihovny, jsou německé veřejné knihovny, které se o své pozitivní zkušenosti se začleněním dobrovolníků do knihovnických procesů podělily v sérii článků v časopise *BuB: Forum Bibliothek und Information* v roce 2008.

Mohou také české veřejné knihovny využít dobrovolnický potenciál? Existují možnosti „zaměstnávání“ dobrovolníků na území veřejných knihoven? Pokud v oblasti integrace dobrovolníků do knihoven lze definovat elementární překážky, pak jaké? Lze navrhnout způsob řešení? Má některá z veřejných knihoven již četné praktické zkušenosti na tomto poli? V následujících řádcích byste měli na výše uvedené otázky najít odpověď.

K TERMINOLOGII DOBROVOLNICTVÍ

Názvosloví v dobrovolnické oblasti není tak jednoduchou záležitostí, jak by se na první pohled mohlo zdát. Zvláštní pozornost by se měla věnovat zejména pojmům „dobrovolnická služba“ a „dobrovolnická činnost“, které jsou často užívány synonymně. Význam těchto dvou pojmů není shodný a je třeba dbát na jejich správné používání.

Dobrovolnická služba je zpravidla činností na plný úvazek a dobrovolník má obvykle uhrazeny náklady své činnosti, včetně pojištění, velmi často se jedná o dobrovolnou službu v zahraničí. U mladých lidí v rámci Evropské dobrovolné služby se jedná např. o moderní obdobu chození „na zkušenou“ do světa [Tošner, 2001].

Naproti tomu dobrovolnická činnost je prací na částečný úvazek, kterou dobrovolníci vykonávají nárazově (např. při festivalech), nebo se jí věnují pravidelně po celý rok např. několikrát týdně.

Klíčovým pojmem je pak „dobrovolník“. Detailně o osobnosti dobrovolníka hovoří Tošner: „Dobrovolníci jsou nositeli nejen pomoci, ale také lidskosti a tvořivosti, poskytují pomoc nejen při plnění poslání organizace, ale nabízejí nové pohledy na řešení problémů a zpětnou vazbu zabraňující stereotypnímu výkonu. Mají čas a možnost dělat činnosti, které nelze zvládat v běžném provozu, přičemž klientům poskytují neformální formu vztahu. Dobrovolníci jsou nejen doplněním týmu profesionálů, ale propagují organizaci na veřejnosti“ [Tošner, 2008].

Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) sice pracuje s termínem „dobrovolný knihovník“, nicméně je třeba si uvědomit, že dobrovolný knihovník sice nedostává mzdu, ale roční nebo jinou odměnu. O dobrovolnictví ve vztahu ke knihovnám se tak hovoří ve zcela jiném kontextu. Neboť, jak již zde bylo řečeno, dobrovolníci jsou aktivisté, kteří v knihovnách bezplatně vypomáhají.

V souvislosti s dobrovolnictvím na poli veřejných knihoven je užitečné orientovat se i v dalších příbuzných pojmech, jako např. „dobrovolnické organizace“, „dobrovolnický sektor“. Vědět, že existuje *Všeobecná deklarace o dobrovolnictví*, a to od roku 2001. Informačním zdrojem se může stát i síť dobrovolnických center. Podle informačního centra neziskových organizací ICN [2009], respektive podle jeho katalogu služeb, bylo na počátku roku 2010 registrováno celkem 44 center.

LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA DOBROVOLNICTVÍ

Legislativně je problematika dobrovolnictví v České republice upravena zejména zákonem č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě). Vznik tohoto zákona byl iniciován v Mezinárodním roce dobrovolnictví, a to 2001, se záměrem zaplnit právní vakuum, které v této oblasti doposud panovalo.

Paragraf 2, odst. 1, písm. b) zákona o dobrovolnictví dále také uvádí, že dobrovolnická služba je činností, při níž dobrovolník poskytuje pomoc při péči o zachování kulturního dědictví (tzn. především správa historických knižních sbírek). Dobrovolníkem dle § 3 může být fyzická osoba starší 15 let, popřípadě osoba starší 18 let, jedná-li se o výkon dobrovolnické služby mimo území České republiky [Zákon, 2002].

Činnost dobrovolníků v České republice upravují i další právní předpisy. Významné uplatnění mohou dobrovolníci najít i v oblasti poskytování sociálních služeb. Tato problematika je upravena zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Podle tohoto zákona nemohou své dobrovolníky poskytovat všechny akreditované organizace, ale pouze ty nestátní nebo neziskové. Pro ostatní organizace je tu druhá možnost, mohou vstupovat do zařízení podle tzv. standardu kvality č. 9 „Personální a organizační zajištění sociální služby“.

Ministerstvo práce a sociálních věcí dále uvádí, že dobrovolník, který není v pracovně právním vztahu, se řídí Občanským zákoníkem, ať už jde o dobrovolnictví akreditované či nikoliv. Dále je zde uvedeno, že dobrovolníci v sociálních službách by měli uzavřít smlouvu o výkonu dobrovolnické služby (§ 5). Stejně tak by měli respektovat standard kvality č. 9 [Zákon, 2006].

NĚMECKÁ PODOBA DOBROVOLNICTVÍ

Na úvod bych měla zmínit, že kromě právních předpisů pro dobrovolné služby neexistují ve Spolkové republice Německo žádné vnitrostátní právní předpisy specifické pro dobrovolnou činnost nebo službu, které by řešily všechny otázky týkající se dobrovolnictví.

Navzdory této skutečnosti je dobrovolnictví v německých veřejných knihovnách snad tím nejlepším možným příkladem dobré praxe. V úvodu jsem se již zmínila, že v roce 2008 bylo dobrovolnictví v knihovnách velkým tématem. Autoři článků, kteří ke zmíněné debatě přispěli, se shodují, že základním stavebním kamenem ve spolupráci s dobrovolníky je vzdělání – v podobě specializovaných kurzů. S rostoucím počtem dobrovolníků nabývá na důležitosti schopnost efektivní a nerušené komunikace. O kontakt se všemi zúčastněnými se stará speciálně pověřená osoba a pak další lokální kontaktní osoby. Důležité je definovat požadavky, plány, cíle, předávat si informace, které souvisejí s působením dobrovolníků. Samotnému výběru dobrovolníků bychom měli věnovat velkou pozornost a nelitovat vynaloženého času [Jordan-Bonin, 2008].

O zajímavé změně postoje referuje článek *Dobrovolníci – šance pro knihovny* [Umlauf, 2008]. Do roku 1999 Svaz německých knihovníků (DVB) striktně odmítal využívání dobrovolníků v knihovnách. DVB však vydal na sklonku tisíciletí brožuru s názvem *Dobrovolníci žádná/nějaká šance pro knihovny?* A právě v této publikaci svaz prezentoval změnu svého postoje k dobrovolnictví. Svaz se snažil vysvětlit, že se nejedná o snahu nahradit placenou práci odborníků neplacenou službou dobrovolníků. Brožura obsahuje konkrétní rady a tipy pro zaměstnávání dobrovolníků, od organizace spolupráce s dobrovolníky přes konkrétní úkony typicky vykonávané dobrovolníky až po vzory pracovních smluv.

Změna mínění DVB však neznamenala obrat ve smýšlení některých knihoven. Ne všem se navrhaná představa zalíbila. Mnoho knihoven za ní vidělo opět jen snahu nahradit zaškoleného

profesionála laikem bez speciálního vzdělání. K problému možného zneužití dobrovolníků, kteří se promění v neplacenou náhražku odborníků, se ještě vrátíme.

„Přírodním úkazem“ v oblasti dobrovolnictví je církevní knihovna Georgsmarienhütte. Právě zde pracují jen čtyři státem placení zaměstnanci a celkem neuvěřitelných 130 dobrovolníků. Využití potenciálu dobrovolníků má zde dlouhou tradici, vše začalo již roku 1885, kdy tu byla otevřena první církevní knihovna [Lohe, 2008]. Autorka příspěvku nepopírá, že čas od času může dojít k chybě, zpravidla díky chybějící rutině.

DOBROVOLNICTVÍ A PROFESIONALITA

V předchozí části jsem se okrajově zmínila o problému, který s sebou dobrovolnictví v knihovnách přináší, a sice pocit ohrožení ze strany profesionálních knihovníků. Podle R. Strzolký [2008] začínající kolegové pracují na hranici mzdového dumpingu.

Strzolka dále upozorňuje na fakt, že neprofesionály ze sebe dělají sami knihovníci tím, že slepě následují každý trend, který se objeví. Někteří zainteresovaní se podle autora snaží zlehčit knihovnické činnosti, což nakonec ústí v to, že ani sami návštěvníci nevědí, k čemu je vlastně v knihovně odborník dobrý, proč je nezbytné mít pro práci v knihovně vysokoškolské vzdělání.

ČESKÁ PODOBA DOBROVOLNICTVÍ

Mám-li hovořit o české podobě dobrovolnictví, musím se spokojit jen s velmi omezenými zdroji. Praktickou zkušenost se začleněním dobrovolníků do činnosti knihovny má pouze Městská knihovna Louny.

Podle slov ředitelky knihovny bylo zapojení dobrovolníků do knihovny spontánní. Lidé byli spokojeni s trendem vývoje knihovny, což je přivedlo k myšlence dobrovolné práce. Na počátku bylo nutné si uvědomit, co dobrovolníci pro knihovnu mohou udělat, a jak nejlépe využít jejich potenciál s respektem k jejich osobní jedinečnosti [Bahnerová, 2010].

Počet dobrovolníků ve zdejší knihovně kolísá mezi 25–30. Struktura dobrovolníků je pestrá, od studentů přes ženy v domácnosti v produktivním věku, seniory až po specialisty (fotograf). Převažují ženy z řad seniorů. Knihovna této skutečnosti využila a založila Spolek paní, dívek a dam (tradice dámských spolků) [Bahnerová, 2010].

Po právní stránce je spolupráce dobrovolníků ošetřena v rámci Občanského zákona příkazní smlouvou, která reguluje vztah obou zúčastněných subjektů. Knihovna dále vytvořila *Informační list*, který má sloužit jako vnitřní podklad pro realizaci a naplnění dobrovolnické služby. Dobrovolník zde specifikuje svoje časové možnosti, požadavky a omezení. Dalším důležitým dokumentem je *Kodex dobrovolníka*, který definuje osobu dobrovolníka a jeho práva a povinnosti [Bahnerová, 2010].

Odměnou pro dobrovolníky je ocenění jejich práce, byť jen ústní. Knihovna každý rok pořádá společný výlet, slaví společně Vánoce a všichni dobrovolníci mají tzv. VIP vstup do knihovny, což znamená využívání všech služeb zdarma.

VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ – DOBROVOLNICTVÍ V ČESKÝCH KNIHOVNÁCH

Zde bych ráda velice stručně prezentovala výsledky dotazníkového šetření, které bylo provedeno v souvislosti s psaním mé diplomové práce, která pojednává o dobrovolnictví v knihovnách. Průzkum proběhl ve 43 knihovnách na území Prahy a Královéhradeckého kraje. Na základě vyhodnocení odpovědí jsem dospěla k následujícím hlavním zjištěním:

1. Praktickou zkušenost s dobrovolníky má jen malý počet knihoven (36 %).
2. Knihovny by působení dobrovolníků uvítaly (75 %).
3. Celkem 28 % knihoven se domnívá, že by činnost dobrovolníků měla být právně regulována.
4. Naprostá většina knihoven (90 %) by byla ochotna zaučit dobrovolníka do některých z činností, které by v knihovně vykonával.
5. Žádná z knihoven se nedomnívá, že by přítomnost dobrovolníka degradovala jejich profesi.

ZÁVĚR

Podrobná analýza zjištěných skutečností vyplývajících z dotazníkového šetření by si vyžádala samostatný příspěvek, přesto se pokusím prezentovat závěry, ke kterým jsem během své práce dospěla.

Nelze jednoznačně konstatovat, jaké jsou reálné možnosti zaměstnávání dobrovolníků. Z výsledků šetření je patrné, že si knihovny umí představit působení dobrovolníků v jejich instituci zpravidla jen na různé pomocné (např. kopírovací) nebo úklidové práce. Příčiny tohoto jednostranného pohledu knihoven na dobrovolníky byly podrobně analyzovány v předcházející kapitole. Odpovědi na výše položenou otázku je, že možnosti dobrovolnické práce v českých veřejných knihovnách jsou, ale jsou značně limitované. A to zejména ve srovnání s možnostmi dobrovolnické práce v německých veřejných knihovnách. Církevní knihovna Georgsmarienhütte (Dolní Sasko) zcela jistě nevyužívá svých 130 dobrovolníků pouze na pomocné a úklidové práce.

Na straně druhé i v ČR lze najít knihovnu, která dobrovolnický potenciál využívá tím nejlepším možným způsobem. Městská knihovna Louny je však na tomto poli naprostým solitérem. Aktivita této knihovny a její způsob práce s dobrovolníky mohou být impulsem (a možným východiskem) pro ostatní knihovny, které o přijetí dobrovolníků uvažují. Ambice knihovny však sahají dál, a sice k udělení akreditace Ministerstva vnitra ČR. Lounská knihovna by na základě tohoto osvědčení mohla vysílat své dobrovolníky do jiných knihoven, a přispět tak k jejich přirozenému začlenění do prostředí veřejného knihovnictví.

Výsledky dotazníkového průzkumu odhalily potenciaální možnou překážku v masivnějším využití dobrovolnické práce. A sice, nelze si nepovšimnout zásadního rozporu mezi zodpovězením otázky (neboli přáním knihoven) tak, jak se od nich očekává, a realitou. Pokud by knihovny opravdu uvítaly působení dobrovolníků, proč k jejich získání nepřistupují aktivněji? Argument nedostatečné právní ochrany knihoven ve světle pozitivních zkušeností lounské knihovny, která se chrání v intencích občanského zákoníku, ztrácí na síle. Ostatně tuto skutečnost potvrdily i výsledky již několikrát odkazovaného průzkumu. Hlavní překážkou je pak pravděpodobně omezený pohled knihoven na možnosti dobrovolnické práce, nedostatečná manažerská zkušenost s tímto typem pracovníků a jistě též omezené množství nabízených školení, která by knihovna musela zajistit ve většině případů vlastními silami. Musíme si však uvědomit, že dobrovolník nerovná se amatér. Příkladem zapojení dobrovolníků do speciálních služeb, které jsou náročné na personál, ale nevyžadují speciální dovednosti, by mohla být jejich aktivita v zahraničních knihovnách. Může se jednat o veřejná čtení, případně pomoc seniorům či jinak handicapovaným uživatelům knihoven. Dobrovolníci by mohli být užiteční i ve sféře informačních technologií, počítačové pomoci, organizování počítačových školení atd.

Letošní rok bude **Evropským rokem dobrovolnictví** a Ministerstvo kultury ČR hodlá tuto iniciativu podporovat. Knihovny by této skutečnosti měly využít, i kdyby jen k tomu, aby do otázky působení dobrovolníků ve svých řadách vnesly více světla.

POUŽITÁ LITERATURA:

- BAHNEROVÁ, Dagmar. 2010. Re: dobrovolníci ve vasi knihovne [elektronická pošta]. Message to: Kateřina Lišková. 14 March 2010 [cit. 2010-10-29]. Osobní komunikace.
- Česko. Zákon ze dne 14. března 2006 č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. [cit. 2009-11-19]. [HTML dokument] dostupného také z [www: <https://sluzbyprevence.mpsv.cz/dok/zakon-108_2006.pdf>](https://sluzbyprevence.mpsv.cz/dok/zakon-108_2006.pdf).
- Česko. Zákon ze dne 24. dubna 2002 č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě. [cit. 2009-11-19]. [HTML dokument] dostupného také z [www: <www.nadace-adra.cz/files/dccb/.../198_zakon_o_dobrovolnicke_sluzbe.pdf>](http://www.nadace-adra.cz/files/dccb/.../198_zakon_o_dobrovolnicke_sluzbe.pdf).
- ICN: Informační centrum neziskových informací. Katalog služeb: dobročinnost a dobrovolnictví [online]. Neziskovky.cz, c2008 [cit. 2009-03-13]. [HTML dokument] dostupný z [www: <http://neziskovky.cz/katalog/kategorie/dobrocinnost-a-dobrovolnictvi/>](http://neziskovky.cz/katalog/kategorie/dobrocinnost-a-dobrovolnictvi/).
- JORDAN-BONIN, Eva von. 2008. Ehrenamt – ja bitte! *BuB*, 2008, Jg. 60, Nr. 02, s. 138-140. ISSN 0340-0301.
- LOHE, Anne. 2008. Ein enormes Potenzial an Ideen und Talenten. *BuB*, 2008, Jg. 60, Nr. 02, s. 131-133. ISSN 0340-0301.

- STRZOLKA, Rainer. 2008. Wir deprofessionalisieren uns selbst! *BuB*, 2008, Jg. 60, Nr. 02, s. 148. ISSN 0340-0301.
- TOŠNER, Jiří. 2001. Dobrovolnictví - rehabilitace občanských ctností. *Sociální politika*, 2001, roč. 27, č. 9, s. 4-7. Dostupný také v elektronické podobě z [www: <http://www.hest.cz/media.shtml?x=91190>](http://www.hest.cz/media.shtml?x=91190).
- TOŠNER, Jiří. 2008. 10 let rozvoje dobrovolnictví v ČR: rehabilitace občanských ctností. *Fórum sociální politiky*, 2008, č. 2, s. 26-27. Dostupný také v elektronické podobě z [www: <http://www.hest.cz/media.shtml?x=2091558>](http://www.hest.cz/media.shtml?x=2091558).
- UMLAU, Konrad. 2008. Freiwillige als Chance für Bibliotheken. *BuB*, 2008, Jg. 60, Nr. 04, s. 275. ISSN 0340-0301.

Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje šedesátiletá

V loňském roce oslavila Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje (dále SVK) šedesáté výročí svého vzniku. Knihovna byla založena usnesením vlády ze dne 28. února 1950 zpětně ke dni 1. ledna 1950 jako Státní studijní knihovna. Impulsem k vzniku univerzální vědecké knihovny se po válce stalo založení plzeňských vysokých škol, a to Lékařské fakulty Univerzity Karlovy, Vysoké školy strojní a elektrotechnické a Pedagogické fakulty.

Budova knihovny se znakem města Plzně nad hlavním vchodem nese na svém štítu od roku 1805 nápis *Philosophiae et humanitatis studio nec non posteritati suae erexit senatus populusque Pilsnensis* (Pro filozofická a humanitní studia nejen svých potomků postavili senát a občané Plzně). To je poselství, které chce SVK nadále naplňovat pro studia nejen filozofická a humanitní.

Z historie budovy

SVK sídlí v historicky významné a dominantní budově města Plzně ve Smetanových sadech blízko středu města, v místě, v němž po staletí dýchá genius loci, a na jedné ze dvou jejích věží odměřují po léta čas věžní hodiny.

Historie budovy spadá až do roku 1714, kdy na základech středověké původní branky byl dostaven areál ženského dominikánského kláštera barokním stavitelem Jakubem Augustinem ml. Rozhodnutím císaře Josefa II. byl řád dominikánek zrušen a klášterní budovu koupilo v roce 1783 město Plzeň a rozhodlo budovu využít pro vzdělávací účely. Nastěhovalo do ní hlavní školu a gymnázium. V roce 1804 byl v budově založen filozofický ústav. V té době byl plzeňský stavitel Šimon Michael Schell pověřen dostavbou areálu tak, aby vyhovoval rozvoji ústavu. Vznikla nádherná stavba s klenbovými chodbami, připomínající pražské Klementinum. V době největšího rozkvětu zde působila řada vynikajících pedagogů a národních buditelů. Mimo jiné profesor Josef František Smetana, který na popud rodičů vzal do Plzně

Vstupní hala

svého bratránka, tehdy šestnáctiletého Bedřicha Smetanu, aby zde dokončil svá středoškolská studia. Po smrti J. F. Smetany roku 1861 sláva ústavu začíná upadat. Další roky budova sloužila částečně potřebám muzea, v době první světové války se stala vojenským lazaretem. Objekt kláštera pustl a město budovu postupně využívalo k nejrůznějším účelům. Po roce 1919 zde byly zřízeny sociální byty, v roce 1931 tu působila v několika místnostech městská knihovna a čítárna, v dalších částech sídlily různé firmy a prodejny. V roce 1936 došlo k vybourání části přízemních oken a umístění velkých výloh, což na dlouhá léta poškodilo architektonicky vzhled přední části budovy. Po 2. světové válce se budova nalézala v dezolátním stavu.

Naděje, že zchátralá budova znovu ožije, přišla v roce 1949, kdy ředitel Městského historického muzea v Plzni a představitel města žádají Ministerstvo školství, věd a umění o zřízení vědecké knihovny, která by mohla zajistit dostatek studijního materiálu pro právě zřízené vysoké školy v Plzni. Bylo rozhodnuto věnovat nové knihovně celý areál bývalého kláštera.

Z historie knihovny

● Léta 1950–1960

Státní studijní knihovna v Plzni zahájila svoji činnost v roce 1950 s devíti zaměstnanci pod vedením ředitele Jaroslava Kuby. V prvních třech letech knihovna působila v Knihovně městského historického muzea, od kterého přebrala knihovní fond cca 130 000 knihovních jednotek. Město Plzeň sice zajistilo pro knihovnu areál budov kláštera, ten ale musel projít rozsáhlou rekonstrukcí, která byla zahájena v roce 1953 a trvala celých šest let. Půjčovna, čítárna,

studovna i pracovna a sklad byly provizorně umístěny v jediné místnosti v budově muzea. Vstup čtenářů byl na občanský průkaz. Na knihovnu přešlo z Knihovny městského muzea právo tzv. povinného výtisku na vyžádání, tj. měla právo na dodávání literatury podle svého výběru. Již v roce 1951 byl založen fond gramofonových desek, zavedena cirkulační služba, zřízeno fotografické oddělení. Do knihovny byly převzaty fondy z klášterních knihoven plzeňského a karlovarského kraje.

Jako první byla v budově kláštera v roce 1953 otevřena čítárna, v dalším roce půjčovna. Zhruba 100 000 svazků muselo být zatím uloženo ve Staré synagoze bez možnosti půjčovat. Od roku 1954 knihovna nesla název **Státní vědecká knihovna v Plzni**, knihovní fond obsahoval cca 205 000 knihovních jednotek. Vzniklo bibliograficko-informační oddělení. Knihovna začala vytvářet svůj fond patentových spisů, jehož základem byl mnohatisícový dar z Vysoké školy strojní a elektrotechnické. Do prostor klášterního dvora byla vestavěna velká hala, kde vznikla všeobecná studovna. Celý zrekonstruovaný areál knihovny byl veřejnosti otevřen 27. února 1959. Knihovna byla v provozu 44 hodin týdně, návštěvníci byli evidováni prostřednictvím návštěvních lístků. Knihovna měla v té době dobré technické zázemí – listovní výtah, potrubní poštu, automatickou telefonní ústřednu, fotolaboratoř, požární zabezpečovací systém, poplachovou signalizaci i místní rozhlas. Technické zázemí, promyšlená a detailně propracovaná organizace knihovnických činností a odborně fundovaný kolektiv spolupracovníků, to vše přispělo k velmi dobrému postavení plzeňské vědecké knihovny v celostátním měřítku.

● Léta 1961–1969

Dne 1. ledna 1961 byla knihovna delimitována pod nově vzniklý Krajský národní výbor v Plzni se 47 přepočtenými pracovníky a s fondem cca 350 000 knihovních jednotek. Při desátém výročí knihovny byly rozšířeny prezenční služby z dosavadních 44 hodin na 66 hodin týdně. Studovna a čítárna měla otevřeno denně včetně sobot od 9 do 20 hodin a od října následujícího roku až do 22 hodin od 7 hodin ráno. Do provozu byla v roce 1960 uvedena vlastní knihařská dílna, knihovna byla připojena na dálnopisnou síť a v roce 1967 vzniklo pracoviště pro xeroreprodukcii. Již v roce 1961 knihovna provozovala svůj první automobil Aero Minor II. Od roku 1963 knihovna získala právo na úplný povinný výtisk domácí produkce. Významná byla vzdělávací a školicí činnost knihovny. V letech 1964–1997 pracovalo při knihovně konzultační středisko Střední knihovnické školy v Praze, které připravilo na knihovnické povolání 263 absolventů.

Na základě dohody s Úřadem pro vynálezy a objevy v Praze knihovna ustavila oblastní patentové středisko. V bibliograficko-informačním oddělení bylo koncem šedesátých let zřízeno kromě pracoviště společenských, přírodních a užitých věd pracoviště technické literatury. Byly pořádány četné výstavy a akce, pro které knihovna využívala kromě historického stylového interiéru výstavní sítě též interiér Smetanovy síně, která byla od roku 1965 pronajímána Parku kultury a oddechu. Probíhaly zde komorní cykly kulturních a přednáškových akcí pro veřejnost. Knihovna se ani v těchto letech nevyhnula stavebním zásahům. Byly provedeny nejnutnější opravy střechy a fasád budovy.

● Léta 1970–1980

Sedmdesátá léta byla v knihovně poznamenána normalizací. Z funkce ředitele byl odvolán v roce 1970 Jaroslav Kuba, dočasně byla pověřena řízením hlavní knihovnice PhDr. Milada Suchá. V roce 1972 byla jmenována ředitelkou Alena Poslední. V knihovně probíhaly práce na vyčlenění indexovaných autorů z výpůjčního procesu, šlo o díla cca 370 autorů. Do uzavřeného skladu bylo přemístěno 2622 svazků.

V knihovně bylo založeno několik brigád socialistické práce. V roce 1977 se stala knihovna krajským metodickým centrem a od samého začátku věnovala pozornost budování střediskových knihoven. SVK se stala vydavatelem *Zpravodaje západočeských knihovníků*, navázala tak na tradici – od roku 1961 byl vydáván Knihovnou města Plzně. Zpravodaj vycházel až do roku 1991, pak bylo jeho vydávání pro nedostatek finančních prostředků zastaveno. Knihovna byla v roce 1978 hlavní organizátorkou slavnosti vyhodnocení 28. ročníku soutěže *Budujeme vzornou lidovou knihovnu*. Již počátkem 70. let byl zaplněn sklad v hlavní budově SVK. Knihovna sice získala skladovací prostory, ale ne v příliš vhodných podmínkách kláštera v Chotěšově a zámku v Křimicích. Koncem sedmdesátých let byl založen hudební kabinet, knihovna pro nevidomé.

Všeobecná studovna

● Léta 1981–1989

V roce 1981 bylo rozhodnuto o zrušení všeobecné studovny a do těchto prostor byl umístěn volný výběr s 30 000 svazky. Byla zavedena tzv. linka zpracování získaného fondu. Šlo o soubory po 100 dokumentech, které se předávaly mezi jednotlivými zpracovatelskými úseky. Z důvodu nedostatku finančních prostředků došlo v té době k prudkému poklesu odběru (o 52 %) zahraničních odborných a vědeckých časopisů až na 77 odebíraných titulů. Jako náhradu knihovna začala odebírat kopie časopisů na mikrofiších.

Knihovna se prezentací starých a vzácných tisků ze svých fondů zúčastňovala výstavy *Květnová knižní Plzeň* od roku 1981 po celých deset ročníků jejího trvání. O rok dříve se připojila pořádáním tematických výstav do programu dnes již tradičního hudebního a kulturního festivalu *Smetanovské dny*.

SVK se stala s tehdejší Státní knihovnou ČSR a Státní vědeckou knihovnou v Ostravě spoluřešitelkou dílčí etapy z celostátního výzkumného úkolu, který se zabýval automatizací statistických a odborných činností. Pro řešení úkolu *Vývoj požadavků na knihovnicko-bibliografické a informační služby knihoven Západočeského kraje* bylo v roce 1985 vytvořeno oddělení automatizace a vědeckého rozvoje. Objednán byl první počítač typu SMEP 52/11 M. V lednu 1989 byl v knihovně instalován historicky první počítač typu PP 06. V roce 1986 začala pracovat tzv. krajská katalogizace, která zásadním způsobem sjednotila zpracování dokumentů. Rozesílání katalogizačních listků do knihoven dosáhlo až 700 000 ročně.

V druhé polovině 80. let začaly stavební práce na rekonstrukci střechy a fasád budovy, byla vystavěna nová kotelna, byly zazděny výlohy v přízemí a budova byla uvedena do původního stavu. Složitá byla situace s uložením rozsáhlého knihovního fondu. Byl zřízen sklad v Chotíkově na faře, v tzv. ovčárně v Křimicích a především se knihovně podařilo získat do správy zámeček v nedalekých Bušovicích, kam byl uložen nejstarší fond knihovny.

● Léta 1990–2000

V roce 1990 byla odvolána ředitelka Alena Poslední a do funkce ředitele byl jmenován PhDr. Jaroslav Vyčichlo. V roce 1991 byla SVK převedena na příspěvkovou organizaci a delimitována do působnosti Ministerstva kultury ČR. Z knihovního fondu, který v té době čítal cca 2 170 000 knihovních jednotek, bylo v roce 1994 odepsáno 676 000 patentů států bývalého socialistického bloku. V roce 1992 se do původních prostor vrátila všeobecná studovna s 64 studijními místy. Zcela nově bylo vybaveno reprografické pracoviště v rámci celonárodního projektu Kramerius. Do provozu byly uvedeny první kopírovací přístroje pro veřejnost. Zákon č. 37/1995 Sb., zrušil právo úplného povinného výtisku neperiodických publikací a knihovně zůstal zachován pouze nárok na regionální povinný výtisk a povinný výtisk periodik. V roce 1995 byla otevřena pod SVK Rakouská knihovna, v roce 1998 Německá knihovna Goethe institutu. Obě sídlí ve Scriboniovském domě na náměstí Republiky. Kon-

cem devadesátých let byla zřízena internetová studovna.

Od počátku 90. let docházelo v SVK k postupné automatizaci knihovnických procesů vlastním systémem KIMS. Jako první byla spuštěna evidence čtenářů, dále akviziční, katalogizační a výpůjční modul. V roce 1996 byla knihovna připojena na internet a zpřístupnila své www stránky. Následující rok byl lokální elektronický katalog zpřístupněn čtenářům na 17 stanicích a počátkem roku 1999 byl katalog vystaven na domácích stránkách knihovny. Knihovna spolupracovala s Národní knihovnou ČR na re-trokonverzi národní registrující bibliografie 20. století a byla zahájena spolupráce se Souborným katalogem ČR – CASLIN. Katalogizace přešla na zpracování podle Anglo-amerických katalogizačních pravidel AACR2R.

Se začínajícími restitucemi knihovna přišla o některé sklady v okolí Plzně. Před knihovnou stál nemalý úkol pořídit si vyhovující skladovací prostory. Fondy byly dočasně přestěhovány do suterénu evangelického kostela v Plzni a do prostor krytů CO. V části půdy v hlavní budově byla provedena vestavba pro účely skladu. V prosinci 1991 vypukl při rekonstrukčních pracích požár, který zničil část krovu. Knihovně se podařilo získat v druhé polovině devadesátých let pro depozitáře dva objekty po zrušených kasárnách na Borech, v roce 2004 třetí objekt. Adaptací těchto objektů od poloviny devadesátých let získala depozitní pro-

story pro cca 1 000 000 svazků knih. Do nich nastěhovala veškerý do té doby rozptýlený knihovní fond.

● Léta 2001–2010

Se vznikem nových krajů v roce 2001 byla knihovna delimitována zpět pod Plzeňský kraj a název byl změněn na **Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje**. V roce 2002 bylo rozhodnuto o změně automatizovaného knihovního systému. Byl zakoupen systém Aleph500 a postupně v něm začaly pracovat moduly akvizice, katalogizace, modul cirkulace výpůjček a modul MVS. Služby a činnosti v knihovně byly plně automatizovány. Vznikl nový způsob komunikace se čtenářem – komunikace virtuální přes www stránky a on-line katalog knihovny. Tímto způsobem v roce 2009 navštívilo SVK cca 583 000 návštěvníků, fyzická návštěvnost v knihovně činila „jen“ cca 175 000 osob. Knihovna nabídla kromě elektronického katalogu naskenované katalogy, které obsahují záznamy celého fondu knihovny. Ve své vnitřní síti zpřístupnila v rámci konzorcií významné světové databáze EBSCOhost, Journal Citation Reports, Knovel K-ESSENTIALS, OCLC Firstsearch, ProQuest Central, ScienceDirect, Scopus, SpringerLINK, Web of Science. Jsou dostupná v digitální formě periodika *Český deník*, *Plzeňské listy* a *Pravda*. Na podporu vzdělávání knihovníků v používání nových informačních a komunikačních technologií bylo v roce 2001 v knihovně otevřeno regionální výukové centrum z grantu Ministerstva kultury

ČR. Počátkem roku 2002 přešla do správy SVK Anglická knihovna podporovaná Britskou radou a stala se součástí oddělení zahraničních knihoven.

V celém desetiletí pokračovaly rekonstrukce. V hlavní budově knihovny byl zprovozněn klimatizovaný depozitář pro staré a vzácné tisky. Byla zrekonstruována čítárna a její sklad, vstupní hala, výpůjční protokol a zpřístupněny ambitové chodby pro zónu volného studia, instalován kamerový systém a Wi-Fi síť. Na podzim v roce 2008 byla dokončena rekonstrukce třetího depozitáře na Borech. V budově jsou též prostory pro oddělení doplňování a zpracování fondů, pro konzervátorské pracoviště s vymrazovací komorou a pro údržbářskou dílnu. Do depozitáře na Borech byl přestěhován ze skladu hlavní budovy celý fond, zhruba 125 000 svazků, aby byl uvolněn prostor pro připravovaný volný výběr. Stavební část volného výběru byla zahájena začátkem roku 2010 a nyní vrcholí práce na interiéru, aby po nastěhování stotisícového fondu knih vydaného v posledních deseti letech byl v únoru 2011 slavnostně otevřen pro veřejnost.

Bohužel otevření nového depozitáře ani volného výběru se nedožil dlouholetý ředitel knihovny PhDr. Jaroslav Vyčichlo, který zemřel začátkem roku 2008 ve svých 60 letech. Štafetu po něm převzala jeho náměstkyně, dnešní ředitelka PhDr. Ivanka Horáková.

MAGDA ŠRAJBOVÁ > srajbova@svkpl.cz
Foto Václav Podestát

POUŽITÁ LITERATURA:

- *Kronika 60 let Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje*. Text Ivanka Horáková; fotografie Václav Podestát. Plzeň: Studijní a vědecká knihovna PK, 2009. 113 s.: il. (převážně barev.), faksim. ISBN 978-80-86944-32-6.

DO ČÍSLA přispěli

- PhDr. Jan Černý – deník METRO, Praha ● Věra Hradilová – Městská knihovna Rudolfa Zuberu Javorník ● Mgr. Monika Kratochvílová – MZK Brno ● PhDr. Antonín Kudláč – Katedra literární kultury a slavistiky FF Univerzity Pardubice ● Mgr. Kateřina Lišková, DiS. – Středisko vědeckých a knihovnických informací Farmaceutické fakulty v Hradci Králové ● Mgr. Petra Myšková – ÚISK FF UK v Praze ● Mgr. Jana Nejezchlebová – MZK Brno ● Prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc., dr.h.c. – Historický ústav AV ČR, Praha ● Mgr. Věra Pilecká – ÚISK FF UK v Praze ● Sabine Reddel-Heymann – Goethe-Institut Prag ● Mgr. Michala Sošková – MZK Brno ● Mgr. Magda Šrajbová – Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje ● Věra Štěpánová – Městská knihovna Kuřim ● Mgr. Edita Vališová – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ● Eva Vondálová – Goethe-Institut Prag

DNES SE PŘEDSTAVUJE JIHOMORAVSKÝ KRAJ

Jihomoravský kraj patří svoji rozlohou (7195 km²) i počtem obyvatel (1 151 708) na přední místa mezi kraji České republiky. Administrativně jej tvoří sedm okresů – Blansko, Brno-město, Brno-venkov, Břeclav, Hodonín, Vyškov a Znojmo, ve kterých se nachází 673 obcí, z toho 49 měst. Současná podoba kraje vychází ze zákona č. 387/2004 Sb., o změně hranic krajů, podle kterého přešlo do Jihomoravského kraje od roku 2005 celkem 25 obcí z kraje Vysočina (do okresu Brno-venkov). Území kraje se tak zvětšilo skoro o 130 km². S účinností od 1. ledna 2007 došlo v důsledku vyhlášky o změně území okresů téměř ve dvou třetinách okresů ČR k územním změnám.

Smyslem této vyhlášky bylo sjednocení území okresů se správními obvody obcí s rozšířenou působností. V Jihomoravském kraji se tím změnila hranice všech okresů (kromě okresu Brno-město), změna se týkala spádovosti 26 obcí. Nejvíce obcí přibýlo do okresu Brno-venkov, který má v ČR největší počet obcí. Knihovny, které v rámci administrativních změn přešly do tohoto okresu, byly začleněny do metodické působnosti regionálního oddělení Městské knihovny Kuřim. Geografická poloha okresu Brno-venkov, lemujícího v kruhovém tvaru okres Brno-město, přispěla k zachování střediskového systému jako jediného v Jihomoravském kraji – při zajišťování regionálních funkcí. Celkem pět profesionálních knihoven okresu Brno-venkov zajišťuje distribuci a cirkulaci výměnných souborů, případně revize a metodické návštěvy ve své spádové oblasti. Ostatní regionální služby zajišťuje Městská knihovna Kuřim jako pověřená knihovna okresu.

REGIONÁLNÍ FUNKCE VE VEŘEJNÝCH KNIHOVNÁCH NAŠEHO KRAJE – PŘÍLEŽITOSTI A VÝZVY

Sít veřejných knihoven Jihomoravského kraje tvoří Moravská zemská knihovna (MZK) jako knihovna s krajskou funkcí a garant výkonu regionálních funkcí v kraji, osm pověřených, 74 profesionálních a 544 neprofesionálních knihoven. V roce 2005 byl okres Blansko vzhledem k územním disproporcím rozdělen na regiony Blansko a Boskovice.

Vztahy pověřených knihoven s MZK jsou založeny na smluvním základě a principech vzájemné spolupráce. MZK poskytuje v rámci regionálních funkcí knihovnám kraje poradenské a metodické služby, zpracovává statistiku, je garantem celoživotního vzdělávání knihovníků a informačních pra-

covníků. Mezi pravidelně zajišťované aktivity patří rekvalifikační knihovnický kurz, akreditovaný MŠMT ČR, konference Informační gramotnost – vědomosti a dovednosti pro život, kurzy katalogizace, práce s uživateli a další. Všechny tyto vzdělávací akce výrazně napomáhají zvyšování úrovně poskytovaných služeb v knihovnách.

Pověřené knihovny kraje zajišťují ve svých regionech nákup, zpracování, distribuci a cirkulaci výměnných souborů. Tato služba patří mezi jednu z nejvíce využívaných regionálních činností. Počet obslužených knihoven z celkového počtu obsluhovaných se každoročně zvyšuje: v roce 2009 proti roku 2008 o 1,9 %, z 578 na 589 obslužených knihoven. Souběžně se zvyšováním počtu obslužených knihoven se zvyšují počty odebíraných souborů a svazků. Tuto službu využívají v některých regionech i profesionální knihovny.

Veřejné knihovny aktivně přispívají k rozvoji kulturního a společenského života v místě svého působení. Trendem posledních let je transformace a rozšiřování poskytovaných služeb. Zejména městské knihovny se stávají informačními, komunitními a turistickými centry svého regionu.

Každoročně se přibližně dvě desítky obcí z kraje zapojují do soutěže Vesnice roku v Programu obnovy venkova. Krajská komise vybírá z přihlášených obcí knihovnu, která postupuje do celostátního kola soutěže Knihovna roku. V roce 2010 se stala vítězem krajského kola a knihovnou Jihomoravského kraje knihovna v Dolních Dunajovicích z okresu Břeclav.

Jedním z vážných problémů, které ovlivňují rozvoj čtenářství a informační gramotnosti v celospolečenském měřítku, je ubývající počet čtenářů. Tento negativní trend se snaží knihovny zmírnit rozšiřováním nabídky služeb o nejrůznější vzdělávací a kulturní aktivity, např. pro seniory připravují akademie volného času (Tišnov, Hodonín, Vyškov, Blansko, Znojmo) nebo kurzy trénování paměti (Břeclav, Vyškov), výjimkou nejsou ani zájezdy za kulturními památkami pro registrované čtenáře (Tišnov).

Vývoj registrovaných uživatelů:

Rok	Počet registrovaných čtenářů	Počet obyvatel JMK	% čtenářů z počtu obyvatel
2009	147 656	1 151 708	12,82
2008	157 832	1 147 146	13,75
2007	161 748	1 140 534	14,18

Moravská zemská knihovna v Brně reagovala na negativní trend úbytku čtenářů a ve snaze oslovit zejména dospívající populaci z řad studentů snížila věkovou hranici pro registraci ze 17 na 15 let a zavedla registrace zdarma pro věkovou kategorii 15 až 19 let včetně. Tyto změny jsou součástí nové koncepce knihovny – být otevřenou a přístupnou veřejnou institucí, intelektuálním prostředím, které není pouze depozitářem konzervativního fondu a kulturního dědictví pro budoucí generace, ale místem nabízejícím svoje informační bohatství všem, kteří hledají poznání, poučení nebo jen informace či místo pro oddech a relaxaci.

V lednu 2005 vypracovala MZK dokument *Program podpory zajištění regionálních funkcí knihoven v Jihomoravském kraji*, který byl reakcí na vydání

zákona č. 1/2005 Sb., týkajícího se mimo jiné změny financování regionálních funkcí. Program v krajském měřítku rozpracoval zásady Metodického pokynu ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území ČR.

Udržitelný rozvoj kraje na období let 2010 až 2013 garantuje dokument *Program rozvoje Jihomoravského kraje*, jehož jedním z cílů je zlepšení kvality a dostupnosti veřejných služeb, zajištění jejich hospodárneho provozu a rozvinutí zázemí pro kvalitní život obyvatel, čehož má být dosaženo podporou významných a tradičních organizací v oblasti kultury a památkové péče. V návaznosti na vizi a strategické cíle přijaté ve *Strategii rozvoje Jihomoravského kraje do roku 2016* a ve vazbě na programové priority politické reprezentace kraje konkretizuje tento program cíle, priority a aktivity týkající se rozvoje kultury, vzdělanosti a osvěty.

V návaznosti na výše uvedené dokumenty vydal v roce 2009 odbor kultury a památkové péče Krajského úřadu Jihomoravského kraje *Koncepci podpory kultury v Jihomoravském kraji na období 2009 až 2013*, z níž kromě jiných dokumentů celospolečenského či krajského významu vycházela MZK ve své *Koncepci rozvoje regionálních funkcí v Jihomoravském kraji na období let 2011–2014*. Koncepce je zásadním strategickým dokumentem, který vymezuje směr dalšího rozvoje regionálních funkcí v kraji a předkládá nástroje k jeho realizaci.

Mezi hlavní priority koncepce patří podpora zavádění moderních technologií do knihoven a podpora webových stránek coby marketingového a informačního nástroje, který spolurozhoduje o tom, jak veřejnost vnímá knihovny. V oblasti vzdělávání je cílem rozšířit úlohu knihovníka v elektronickém prostředí, využívat elektronických opor a e-learningových forem vzdělávání. Knihovny mají věnovat zvýšenou pozornost novým metodám práce s uživateli, podporovat čtenářství všech věkových kategorií klientů a rozšiřovat služby občanům v souladu s trendy a potřebami společnosti a daného regionu. V oblasti tvorby výměnných fondů je cílem zvýšení prostředků na nákup ve výši 30 % dotace RF při zohlednění prostředků obcí na nákup a zpracování knihovního fondu.

Jedním z uvedených cílů koncepce je podpora automatizace knihoven. V loňském roce bylo zahájeno postupné připojování zejména obecních

knihoven do regionálního knihovního systému (REKS). Bylo připojeno 21 knihoven z okresu Brno-venkov (v letošním roce 15 až 20 knihoven), v regionu Blansko tři knihovny (v letošním roce 15 až 17), v okrese Znojmo čtyři knihovny (v roce 2011 cca 12 knihoven). Zapojení knihoven do regionálního knihovního systému umožní efektivnější využití fondů knihoven a poskytování služeb odpovídajících požadavkům informačně vzdělaných uživatelů.

Podpora webových stránek knihoven patří k častým tématům pracovních porad a seminářů. Velké oblibě mezi knihovny v kraji se těší šablona webu pro malé knihovny, kterou nabízí a spravuje Knihovna města Hradce Králové. Nově byla v letošním roce v MZK vytvořena přes systém Webnode šablona podporující využití prvků webu 2.0. Práci s touto šablonou by měl usnadnit metodický a informační portál: <http://webovky.knihovna.cz>. Předností šablony je přednastavení většiny informací včetně odkazů, a z toho plynoucí minimální požadavky na administraci stránek. Knihovny doplní pouze aktuální údaje (ceník, kontakty, aktuality apod.). Rozšíření portfolia informací patří mezi potenciální možnosti každého administrátora.

FINANCOVÁNÍ REGIONÁLNÍCH FUNKCÍ V JIHMORAVSKÉM KRAJI

Financování RF, které ve spolupráci s Moravskou zemskou knihovnou organizačně zajišťuje Odbor kultury a památkové péče JMK, mělo od roku 2005, kdy přešlo ze státní na krajskou úroveň, rostoucí tendenci zohledňující minimálně míru společenské inflace (s výjimkou let 2006 a 2007, kdy zůstalo na stejné úrovni). Dopady ekonomické krize se projeví v roce 2010 také snížením dotace. Jedním z negativních důsledků bylo omezení nákupu výměnných fondů ve čtyřech regionech, v celkovém objemu se jednalo o více než 500 000 korun. Další snižování dotačních prostředků představuje ohrožení stávající úrovně poskytovaných služeb knihovnám, zejména další omezování prostředků na nákup výměnného fondu, krácení pracovních úvazků, provozní doby, omezování kultur-

ních a vzdělávacích akcí, což ve svém důsledku znemožní garantovat zajištění standardů pro výkon regionálních funkcí knihoven¹.

S ohledem na stávající situaci roste význam vícezdrojového financování činnosti knihoven. Mezi úspěšné příklady patří projekt Centra informačních, knihovnických a doprovodných služeb mikroregionu Černoohorsko (region Blansko), který získal z Regionálního operačního programu Jihovýchod dotaci ve výši devět milionů korun při celkových nákladech 12,5 milionu. Úspěšný byl také projekt Modernizace a rozšíření kulturních zařízení regionu Olešnicko (region Boskovice). Jeho součástí bylo vybudování funkční knihovny s oddělením pro děti a dospělé a s přístupem na internet.

Mezi další možnosti čerpání finančních prostředků patří dotační tituly Jihomoravského kraje. Celkový objem určený na dotační programy v oblasti kultury, památkové péče a kulturních zařízení schvaluje v rozpočtu v každém příslušném kalendářním roce Zastupitelstvo Jihomoravského kraje a knihovny mají příslibu 50% finanční spoluúčast.

Krajská knihovna by měla ve spolupráci s pověřenými knihovnami právě v této ekonomicky složitě době hledat další možné zdroje financování, s čímž souvisí potřeba zlepšit propagaci a marketing knihoven. Nejen existovat, poskytovat služby, ale upozorňovat na ně a jejich nabídku rozšiřovat a zkvalitňovat. Jednou ze služeb, jejichž potenciál není zejména v malých knihovnách doceněn, je nabídka meziknihovnických služeb, které poskytuje Moravská zemská knihovna pro knihovny v kraji zdarma. Podmínkou je podepsání Dohody pro kolektivního uživatele, která umožňuje elektronické objednávání z fondu MZK.

DOTAZNÍK PRO NEPROFESIONÁLNÍ KNIHOVNY

Na jaře roku 2010 připravilo oddělení knihovnictví dotazník pro neprofesionální knihovny kraje s názvem *Průzkum uživatelské spokojenosti s výkonem regionálních funkcí pověřených knihoven ze strany obsluhovaných knihoven*. Jeho cílem bylo zjistit míru

spokojenosti obsluhovaných knihoven s poskytovanými regionálními službami, případně získat podněty pro jejich další zkvalitnění. Dotazník byl zveřejněn prostřednictvím služby *Vyplnto.cz* a inspiroval se dotazníkem oddělení služeb knihovnam Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě. Obsahoval celkem 37 otázek, z toho 23 bylo povinných. Z celkového počtu 544 neprofesionálních knihoven v kraji jich dotazník vyplnilo 273 (tj. 50,1 %). Výsledky průzkumu byly prezentovány na poradách metodiků i ředitelů pověřených knihoven a vystaveny na stránkách Moravské zemské knihovny v sekci pro knihovníky http://www.mzk.cz/region/vyhodnoceni_dotazniku_ne_prof_JMK.pdf.

Mezi nejzajímavější zjištění patřilo zejména, že:

- většina neprofesionálních knihoven je schopna komunikovat přes internet;
- více než jedna třetina knihoven nemá zájem o metodické návštěvy;
- až 50 % knihoven neusiluje o vícezdrojové financování;
- až 50 % knihoven nenavštívilo v roce 2009 ani jednu vzdělávací akci;
- hlavním důvodem neúčasti na poradách/vzdělávacích akcích je až z 50 % nedostatek času (problém dopoledních termínů, neuvolnění z pracovního procesu);
- zájem čtenářů o výměnné soubory potvrdilo až 88 % knihoven;
- takřka 63 % knihoven nevyužívá MVS;
- přes 92 % knihoven potvrdilo poskytování finančních prostředků ze strany obecních úřadů;
- odkaz na knihovnu na webových stránkách obce potvrdilo na 70 % respondentů;
- více než 66 % respondentů hodnotilo poskytování regionálních služeb jako výborné, přes 23 % jako chvalitebné a přes 8 % jako dobré. Výsledky dotazníku posloužily současně pro přípravu koncepce regionálních funkcí na období 2011–2014.

SPOLUPRÁCE S DALŠÍMI SUBJEKTY V REGIONU

Na odborném rozvoji knihovnické profese a na zkvalitňování poskytovaných veřejných knihovnických a informačních služeb v kraji se podílí ve spolupráci s MZK také regionální organizace SKIP Velká Morava. V roce 2009 se v rámci vzdělávacího projektu *Možnosti spolupráce veřejných knihoven a škol v 21. století* uskutečnil šestidenní kurz *Pomoc veřejných knihoven s realizací průřezových témat a klíčových kompetencí* a kurz *Mediální výchova*. V loňském roce na něj navázal praktický seminář *Mediální výchova jako součást programů, které nabízejí knihovny školám*. Uskutečnil se jako vícedenní v průběhu listopadu v Městské knihovně ve Znojmě a v MZK v Brně.

Platformou pro pravidelné setkávání profesionálních knihoven v kraji je koordinační porada pro knihovníky a zřizovatele knihoven, která se koná každoročně koncem listopadu v MZK. Tohoto setkání se příležitostně účastní také neprofesionální knihovny, program je však koncipován s ohledem na potřeby městských knihoven. Z důvodu zohlednění specifických potřeb a problémů neprofesionálních knihoven přistoupil úsek knihovnictví MZK k rozhodnutí zajistit od roku 2011 prostor pro setkávání také této skupině veřejných knihoven. V rámci příprav budou osloveni zástupci regionálních organizací (SKIP, Spolek pro obnovu venkova, zástupci krajského kola Vesnice roku, zástupci krajského úřadu JMK), kteří by svojí účastí či případným vystoupením přispěli k navázání vzájemné spolupráce. Setkání neprofesionálních knihoven by se mělo stát také příležitostí pro ocenění dobře pracujících obecních knihoven a vzájemnou výměnu zkušeností.

Moravská zemská knihovna v Brně jako metodické, poradenské, vzdělávací a informační centrum pro veřejné i specializované knihovny kraje usiluje o dosažení toho, aby Jihomoravský kraj patřil mezi oblasti s rozvinutou sítí veřejných knihoven a poskytoval knihovnické a informační služby na úrovni odpovídajících požadavkům a potřebám uživatelů v 21. století.

MONIKA KRATOCHVÍLOVÁ

► Monika.Kratochvilova@mzk.cz

ODKAZY:

- 1 Metodický pokyn Ministerstva kultury ČR k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky [online]. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2005. Cit. 3. 11. 2010. Dostupný z: <http://knihovnam.nkp.cz/docs/MetPokynMK05.doc>.

Programy veřejných knihoven nabízené školám

Moravská zemská knihovna jako garant vzdělávání knihovníků Jihomoravského kraje se systematicky snaží zprostředkovávat pracovníkům ve službách zaměřených jak na dětské, tak i dospívající čtenáře moderní metody a formy práce. Jedná se o způsob práce s žáky základních a středních škol, který je součástí výuky v rámci školních vzdělávacích programů. Žáci a studenti jsou aktivně zapojováni do programů průřezových témat, projektového vyučování (podrobněji viz www.kritickemysleni.cz).

Pokud knihovny chtějí nabízet školám programy, zvát žáky a studenty k návštěvě, musejí jim nabídnout nejen témata, která zaujmou a rozšíří výuku, ale také tato témata adekvátními metodami zpracovat. Jen tak budou mít školy zájem o spolupráci s knihovnami a pro takto přínosné programy budou ochotny i přistoupit na potřebné rozšíření časové dotace (např. na dvě vyučovací hodiny).

Proto spolupracujeme s Ninou Rutovou, lektorkou Kritického myšlení o. s. I v loňském roce jsme za finanční podpory grantu SKIP ČR připravili třídní kurz na téma *Mediální výchova jako součást programů, které nabízí knihovny školám*. Dvoudenní část se konala v městské knihovně ve Znojmě. V rámci praktického semináře se knihovnice a knihovník zamýšleli nad tím, jak se nenechat ovlivnit reklamou, srovnávali různé časopisy a jejich zprávy a články, zkoušeli sami zpracovat na určitá témata reklamu, a především hledali způsob, jak to všechno sdělit žákům, studentům, jak s nimi společně odhalovat stereotypy, zkrácené informace, falešné představy, které v nás časopisy svou reklamou a povrchními články vytvářejí. Knihovnice na základě těchto poznatků a získaných dovedností připraví programy pro školy a závěrečný den semináře tyto programy prezentují, zapracují do nich připomínky ostatních účastníků a lektorky, a na základě dobře zpracovaných programů, které budou využitelné v praxi, dostanou osvědčení.

Semináře probíhají interaktivní formou

Úsek knihovnictví MZK získává zpětnou vazbu informace, že programy z předchozích kurzů tohoto typu jsou v praxi využívány a školy je hodnotí velmi pozitivně. Druhý dvoudenní kurz pro pracovníky služeb se konal v prosinci loňského roku opět za finanční podpory SKIP ČR, ve spolupráci s Knihovnou Jiřího Mahena – Centrem dětského čtenářství. Kurz pod názvem *Výchova k občanství v praxi českých škol – realita a vývoj. Možnosti pro práci s dětmi a mládeží ve veřejných knihovnách* byl koncipován jako dílna, vedená metodou zkušenostního učení lektory z Centra pro demokratické učení při GEMINI o. s. Praha a Centra občanského vzdělávání při Masarykově univerzitě Brno. Opět se jednalo o střídání ukázkových lekcí k jednotlivým tématům a cílům, s teoretickými vstupy a formulováním klíčových dovedností aktivního občana (tedy žáků základních a středních škol).

Tyto metody jsou pro knihovníky nové, náročnější než dosavadní praxe besed, přednášek doplněných prezentacemi, hudebními či čtenými ukázkami apod. Tento způsob práce, alespoň jeho dílčí prvky, by se však měl stát běžnou praxí v pověřených a větších profesionálních knihovnách.

Text a foto **JANA NEJEZCHLEBOVÁ**
> jananej@mzk.cz

Knihovna Jiřího Mahena je knihovnou pro všechny

Knihovna Jiřího Mahena v Brně (KJM) jako největší veřejná městská knihovna na Moravě a současně druhá největší knihovna v České republice (KJM spravuje 35 městských poboček) aktivně reaguje na čtenářské, informační, kulturní a vzdělávací potřeby všech svých uživatelů již od roku 1921.

Tradice v poskytování knihovnicko-informačních služeb a kulturně sociální status KJM se odráží v aktuální nabídce všech činností, jimiž knihovna působí na širokou čtenářskou veřejnost jakéhokoli věku, vzdělání či sociálního postavení. V jejím bohatém a pestrém fondu o velikosti 800 000 knihovních jednotek (roční přírůstek činí 25–30 000 jednotek) najdeme rozsáhlý výběr z oblasti krásné a naučné literatury, novin, časopisů, AV médií, hudebnin, obrazových dokumentů atd. Za standard lze považovat bezplatné poskytování služeb internetu (včetně možnosti připojení do sítě Wi-Fi), přičemž registrovaným čtenářům je nabízen vstup k elektronickým databázím.

Vyjma běžně poskytovaných informací bibliografického či faktografického charakteru se knihovna specializuje na problematiku EU – od roku 2005 je všem zájemcům o toto téma k dispozici Informační středisko EUROPE DIRECT. Dalším specializovaným pracovištěm KJM je Mahenův památník v Masarykově čtvrti s expozicí o životě a díle spisovatele, dramatika a prvního brněnského knihovníka Jiřího Mahena. V autentickém prostředí památníku se protínají moderní knihovnické služby s odkazem J. Mahena. Je hojně navštěvován odborníky, studenty i laickou veřejností zajímavými se o osobnost Jiřího Mahena, sídlí zde Společnost Jiřího Mahena a krásné prostředí obnovené kulturní památky poskytuje svým návštěvníkům možnost účastnit se nejrůznějších kulturních a společenských aktivit (besed, přednášek, literárně-dramatických pořadů apod.).

Za rok se v KJM zaregistruje na 40 tisíc čtenářů, kteří uskuteční více než 600 tisíc čtenářských návštěv a 2,4 milionu výpůjček.

Dokumenty knihovny zpřístupňuje on-line katalog Clavius (automatizovanou síť knihoven v současné době tvoří ústřední knihovna, Mahenův památník, IN-centrum a 14 poboček). KJM zabezpečuje také výkon regionální funkce pro okres Brno-město a prostřednictvím IN-centra v Kleinově paláci se podílí na zvyšování počítačové a informační gramotnosti znevýhodněných skupin obyvatel.

Vysoká úroveň v poskytování výpůjčních a informačních služeb knihovny je systematicky doplňována dalšími aktivitami KJM orientovanými na kulturně společenský rozvoj občanů a podporu vzdělanosti. V repertoáru knihovny nechybí čtenářské besedy, autorská čtení, výstavy, diskusní setkávání, výtvarné soutěže, vzdělávací semináře, workshopy, vernisáže, exkurze aj. (veliké oblíbenosti se těší zejména akce na podporu dětského čtenářství) jak celoměstského, tak celostátního rozsahu, přičemž za klíčový prvek všech aktivit lze považovat aktivní spolupráci knihovny s ostatními kulturními a vzdělávacími institucemi a participaci na národních, mezinárodních či EU projektech.

Během celého roku zavítá do KJM téměř 840 000 návštěvníků, akce pořádané knihovnou navštíví přes 57 000 zájemců.

DĚTSKÉ ČTENÁŘSTVÍ

Pravidelné aktivity Dětské knihovny KJM určené široké veřejnosti, školám, školkám apod. jsou od

roku 2009 podporovány Centrem dětského čtenářství (CDC), které danou problematiku rozvíjí z profesního hlediska (mezi výstupy CDC patří např. seminář pro knihovníky a pedagogy *Chceme dětem číst*). Z významných projektů na podporu dětského čtenářství zmiňme projekt **Poprvé do školy – Poprvé do knihovny** (pasování prvňáčků na čtenáře knihovny spojené s registrací zdarma), za který knihovna v roce 2004 získala ocenění Ministerstva kultury ČR *Knihovna roku* či účast na projektu Národní pedagogické knihovny Komenského **Už jsem čtenář – knížka pro prvňáčka** (slavnostní předání knih úspěšným prvňáčkům). Pro starší děti byla zavedena **Charta služeb pro děti a mladé lidi ve věku 10 až 15 let**, která reflektuje připomínky a požadavky dětí ke službám knihovny. Za tento počín KJM obdržela Cenu Ministerstva vnitra ČR za kvalitu v územní veřejné správě za rok 2006. KJM se dále podílí na akcích vyhlášených profesní organizací SKIP (Týden knihoven, Den pro dětskou knihu, Světový den knihy a autorských práv a další). U příležitosti Března, měsíce čtenářů uspořádala v loňském roce ve spolupráci s Kabinetem informačních studií

a knihovnictví Masarykovy univerzity kampaň **S chutí aneb Najděte svůj knižní apetit**, akci, která v netradičním duchu představila všem čtenářům i nečtenářům knihovnu jako moderní a živoucí složku společnosti, života a města.

V Dětské knihovně mohou děti prožít také pohádkové nocování (Noc s Andersenem), zahrát si v Klubu deskových her apod. Společně s muzei a galeriemi se KJM zapojuje do kulturního programu festivalu **Brněnské muzejní noci**, obsahově přispívá k náplni Dne dětí atd. V letech 2008–2009 se partnersky zúčastnila mezinárodního projektu **ANIMALITER** zaměřeného na tvorbu knižní ilustrace (realizace výtvarné dílny pro děti a mládež s následnou výstavou Mluvící zví-

řata a mezinárodním setkáním knihovníků), pravidelně také spolupracuje s českou sekci IBBY na výstavách děl nominovaných dětských ilustrátorů prestižní soutěže **Zlatá stuha** (prezentace oceněných knih posledního ročníku se konala za doprovodu zábavného dětského programu).

PRORODINNÁ TEMATIKA

Podpora rodin je neméně důležitou složkou služeb KJM. V roce 2008 se knihovna zapojila do projektu **Rodinné pasy** (na držitele pasu se vztahuje sleva při registraci), bezplatně registruje novorozené děti při slavnostní akci **Vítání občánků** a projektem Czech Safer Internet COBined Node zvyšuje mezi uživateli internetu povědomí o jeho bezpečném využívání. Ve svých prostorách také zprovoznila kontaktní místa **Family point** – mateřské koutky pro maminky s dětmi (informační zázemí a místo pro nakojení či přebalení miminka). Z důvodu komplexní podpory rodinného života svých klientů vyhlásila v loňském roce měsíc květen **Měsícem pro rodinu**.

SENIOR V KNIHOVNĚ

Zvláštní péče je v KJM věnována též seniorům. Podpora aktivního stáří je realizována např. prostřednictvím kurzů **Tréninků paměti**, seminářů **Kritického myšlení** či kurzů **PC gramotnosti**. Od roku 2009 se mohou senioři v knihovně pravidelně scházet a využívat nabídky služeb **Klubu seniorů** (besedy, přednášky, exkurze atd.). Žhavou novinkou je zapojení KJM do projektu **Senior Pas**, který opravňuje držitele pasu k 10% slevě při registraci.

HUDBA A HANDICAP

Jedním z dalších cílů KJM je snaha usnadnit handicapovaným či znevýhodněným občanům integraci

do společnosti. Činnosti knihovny se zaměřují především na integraci dětí s různými druhy handicapů – pracovnice Dětské knihovny navštěvují se svým specifickým programem dětské uživatele přímo v prostorách Ústavu sociální péče na Kociánce, chodí také do Centra sociálních služeb – Domova pro osoby se zdravotním postižením apod. Ve prospěch integrace handicapovaných spoluobčanů byl v letech 2004–2006 v KJM realizován projekt **SETKÁVÁNÍ**, který se obracel zejména k handicapovaným dětem a též k odborné veřejnosti. Handicapované občany se snažil seznámit s možnostmi, které jim knihovna nabízí, a to formou besed, celodenních aktivit a tvůrčích dílen. Aktuálně se touto problematikou zabývá projekt **Ruku v ruce**, který je zaměřen na snižování informačních bariér, jež mají potenciál od sebe oddělovat zdravé děti od dětí handicapovaných. Cílem projektu je vytvoření a realizace uceleného systému vzájemně logicky propojených aktivit napomáhajících integraci handicapovaných dětí do společnosti (tematické bloky besed s prvky dramatické výchovy či kritického myšlení ústící v jednotlivé integrační programy handicapovaných dětí s dětmi z majoritní společnosti).

Další oddělení KJM, které se zaměřuje na handicap, tentokrát zrakové, je **Knihovna pro nevidomé a slabozraké**. V jejím fondu se nacházejí zvukové knihy, knihy a notové materiály v Braillově písmu či specializovaná periodika. Významným partnerem knihovny je centrum pro zrakově postižené Tyflocentrum v Brně. Zvukový fond se nachází také v **Hudební knihovně**, která organizuje řadu hudebních programů (např. Malé divadlo hudby, besedy pro školy, muzikoterapii apod.). Za zmínku stojí také grantem podpořený vzdělávací seminář pro knihovníky **Hudba, která bortí hranice stylů a forem**, jehož poslední ročník posluchačům přiblížil tři důležité stylové a formální mezníky v hudbě nebo seminář **Putování za folklórem** aneb Na lidovou notečku atd.

Aktivty knihovny a aktuální dění kolem ní mohou zájemci od června 2010 sledovat na stránkách nové webové prezentace (www.kjm.cz). V roce 2011 oslaví Knihovna Jiřího Mahena významné jubileum – **90. výročí své existence**. Nejen k tomuto výročí, ale i do dalších let si přejeme spoustu inspirativních setkání a především řady spokojených čtenářů a uživatelů.

EDITA VALIŠOVÁ > public@kjm.cz, Foto archiv KJM

REGIONÁLNÍ FUNKCE V PRAXI

Nové prostory pro knihovny okresu Brno-venkov v letech 2006–2010

Po komunálních volbách, které proběhly v říjnu 2010, mají také knihovníci okresu Brno-venkov čas ohlednout se za uplynulým volebním obdobím a zhodnotit přístup svých zřizovatelů ke knihovnám.

Okres Brno-venkov svým územním „vňcem“ kolem Brna vytváří několik samospráv s rozšířenou působností. Celkem 147 obcí zřizuje knihovnu (z toho 20 s profesionálními pracovníky). Jedná se o obce od 100 do 11 000 obyvatel. Okres nemá přirozené spádové město, tuto funkci, stejně jako mnoho dalších, zajišťuje Brno.

Přesto, že jsou na území okresu velké rozdíly v počtu obyvatel obcí, tak v okamžiku, kdy vedení obce věnuje knihovně pozornost a bere ji jako „svoje“ centrum kultury, místo setkání, pořádání

různých akcí apod., má knihovna většinou také spolehlivé prostorové a pracovní zázemí.

A jak na tom tedy jsme?

PROFESIONÁLNÍ KNIHOVNY (20 knihoven)

Zaznamenaly v uplynulém období hned několik rekonstrukcí a novostaveb:

- Kuřim – regionální knihovna (11 000 obyv.) prošla v roce 2007 rozšířením a rekonstrukcí asi za 13 mil. Kč; součástí je i nové vybavení interiéru a technikou.
- Mokrá-Horákov (do 3000 obyv.) se v roce 2006 přestěhovala do přestavěné uhelné kotelny. Po

Netradiční aktivity knihoven

NOVÝ PROJEKT MĚSTSKÉ KNIHOVNY BLANSKO

Městská knihovna Blansko jako jediná v Jihomoravském kraji nabídla návštěvníkům blanenského aquaparku novou, netradiční a ojedinělou službu. Spolu se společností Služby Blansko, s. r. o., zabezpečila v průběhu července a srpna loňského roku dychtí-
vým čtenářům naučnou i oddechovou četbu přímo u bazénu. Plavci i neplavci si mohli vybrat ze stovky titulů časopisů, brožur, denního tisku i oddechové literatury žánrově zaměřené na detektivky a romány pro ženy. Děti si vybíraly nejen z časopisů, ale také z lepoprel a příběhů jim určených.

Počet výpůjčních dnů silně ovlivnilo počasí. Úspěšnější byl jednoznačně červenec (půjčovalo se celkem 22 dnů), podstatně slabší byl srpen, půjčovalo se pouze 12 dnů. Průměrná denní výpůjčka se pohybovala v rozmezí 20 až 30 titulů.

A o co byl největší zájem? Prvenství získalo u návštěvníků čtení pro děti, časopis *ABC*, *Čtyřlístek*, *Mateřídouška* a brožury *Tom a Jerry*. Dospělí čtenáři nejvíce četli denní tisk, časopisy o bydlení, *Elle*, *Cosmopolitan*, *Computer*, *Květy*, *Tinu* a *Story*. Stranou nezůstala ani napínavá četba a romány o lásce.

Celou akci vyhodnotil příznivě nejen ředitel knihovny Mgr. Pavel Příkryl, ale také ing. Radek Snopek, ředitel Služeb Blansko: „*Letní půjčování vůbec nenarušilo provoz koupaliště, naopak byl to velký úspěch. Lidé měli o půjčovnu zájem. Rádi bychom v tom tedy pokračovali i v příštím roce.*“

Největší odměnou však pro ty, kteří tuto novou službu zabezpečovali, byla radost návštěvníků koupaliště a jejich uznalá slova: „*S takovou novinkou jsme se ještě nikde nesetkali, máme z ní dobrý pocit. Chválíme knihovnu za vhodné využití časopisů v období, kdy mají půjčovnu zavřeno. Jde o dobrou akci, jen vydržte!*“

A že vydržíme, o tom rozhodlo vedení Městské knihovny Blansko po vyhodnocení letního půjčování. Se spokojenými návštěvníky a čtenáři se těšíme opět v roce 2011 v blanenském aquaparku.

PAVEL SVOBODA > svoboda@mk.blansko.cz

PRÍBĚHY ŽLUTÉ HVĚZDY

Komunitní nadace pro vědění, umění a civilizaci Tři brány ve spolupráci s Knihovnou Karla Dvořáčka ve Vyškově pořádala v lednu loňského roku už potřetí projekt **...s láskou**, jehož cílem je uctít Den památky obětí holocaustu a předcházet zločinům proti lidskosti (27. ledna).

Akce umožňuje především mladým lidem vytvářet si správnou představu o židovském etniku v minulosti i současnosti. Vychází z přesvědčení, že poznání a zkušenost je nejlepší prevencí zvlé, násilí, intolerance a xenofobie. Seznamování s židovským prostředím se děje prostřednictvím workshopů, projekcí filmů s tematikou holocaustu, výstavami židovských reálií, setkáními s pamětníky holocaustu a besedami pro dospělé.

Každý ročník je trochu jiný, obohacený o něco nového. Ve spolupráci se Vzdělávacím a kulturním centrem Židovského muzea v Brně (www.czvkcbrno.htm) se v KKD vloni uskutečnily pro žáky vyškovských základních škol workshopy **Hebrejská abeceda a Hanin kuffík**. Dále proběhla slavnostní vernisáž výstavy **Židovská obec ve Vyškově a její hřbitov** fotografa Vladimíra Kotulána.

dokončení rekonstrukce získala další prostory ještě v roce 2010.

- Zbýšov (do 4000 obyv.) – díky pochopení radnice je ke stávajícím prostorám připojena místnost bývalé malé tělocvičny a její rekonstrukcí se podařilo vytvořit místo pro samostatné dětské oddělení a kvalitní pracovní zázemí knihovnic.
- Ivančice (do 9500 obyv.) – městská knihovna několik let pracovala v provizorních podmínkách sportovní haly. Po dlouhém úsilí se městu podařilo vytipovat objekt prázdné mateřské školy, kde byly v roce 2006 připraveny nové prostory pro knihovnu.
- Ořechov (do 2500 obyv.) je zatím poslední z nových knihoven. Vedení obce rozhodlo vybudovat z bývalé školy společenské centrum s knihovnou, malým divadelním sálem, hernou pro maminky s dětmi. Součástí budovy je také ZUŠ a chráněná dílna v růžovém sadu. Knihovna zde získala nejen nové prostory, ale také interiérové a technické vybavení (viz <http://knihovna-orechov.webnode.cz>). Byla otevřena v roce 2010.

OBCENÍ KNIHOVNY (127 knihoven)

Pro menší obce není vždy jednoduché vyčlenit ve svém rozpočtu odpovídající částku na provoz knihovny. Často hledají různé dotační programy, které by splňovaly jejich představu o zajištění určité úrovně pro kulturní a sportovní činnost. Slučováním do mikroregionů, případně vytvářením dalších vzájemně se podporujících společenství mohou předkládat projekty, na které by jinak finanční prostředky nezískaly.

V uplynulých čtyřech letech si naše obce vedly velice dobře. V 23 obcích došlo k podstatnému zlepšení podmínek činnosti knihovny. Knihovna se buď přestěhovala do zcela nových místností, nebo získala prostor rozšířením a rekonstrukcí stávajícího.

Zřejmě nejúspěšnější byl sever okresu – obce územní samosprávy měst Tišnov, Kuřim a Rosice.

Z nových knihoven můžeme uvádět příklady v obcích Deblín, Doubravník, Drahonín, Lomnice, Žďárec, Železná, Čebín, Česká, Drásov, Moravské Knínice a Rozdrojovice.

Za bližší seznámení určitě stojí knihovna v Drásově, kde obec spojila veřejnou obecní knihovnu se školní, a zajistila se školou vhodné prostory a vybavení (jejich aktivitu je možné posoudit na www.drasov.knihovna.cz).

Na Rosicku získaly nové prostory knihovny v obcích Ostrovačice, Říčany, Zakřany a Přibyslavice. Poněkud složitější je situace v jižní části okresu Brno-venkov. Za poslední čtyři roky prošla rekonstrukcí knihovna v Padochově a v roce 2010 získala nové prostory také knihovna v Letkovicích.

Z obecních knihoven také určitě zaujme knihovna v obci Podolí umístěním do nově vybudovaného penzionu pro seniory. Z obcí územní samosprávy města Židlochovice zlepšily podstatně své podmínky knihovny v Unkovicích, Medlově, Rajhradcích a Těšanech.

S rekonstrukcemi knihoven se většinou spojují další nové služby. Knihovny zřizují vlastní webové stránky pro prezentaci svých činností, v současné době má v našem okrese 69 knihoven vlastní webové stránky, což představuje 46,9 %. Díky nabídkám webových šablon pro knihovny se tento počet každý měsíc mění.

Od roku 1990, kdy české knihovny zasáhla vlna automatizace knihovních fondů, také okres Brno-venkov neustále rozšiřuje počet knihoven nabízejících své dokumenty v on-line katalozích. Všechny „automatizované“ knihovny využívají stejný systém – Clavius. Od podzimu 2010 byl zahájen pro menší knihovny systém Clavius REKS, kdy jim serverovou podporu poskytuje regionální knihovna v Kuřimi. Knihovní fond je dosud zpracovaný v 63 knihovnách, tj. ve 42,8 % z celkového počtu 147 knihoven.

Text a foto VĚRA ŠTĚPÁNOVÁ
> stepanova@mkkurim.cz

Pro širokou čtenářskou veřejnost si knihovnice připravily scénické čtení z knih o holocaustu **Příběhy žluté hvězdy**. Výběr spisovatelů nebyl náhodný. Jednalo se o autory, kteří nacistickou nelidskost na vlastní kůži buď zažili či byli jejími svědky, nebo byly postiženy jejich rodiny. Ukázky z děl Arnošta Lustiga, Viktora Fischla, Helgy Hoškové-Weissové, Oty Pavla nebo Cynthie Ozick byly silnou uměleckou výpovědí. Dramatizaci umocňovala hra na housle a obrazová prezentace dobových dokumentů.

Společenský význam a závažnost celé akce je podtržena skutečností, že nad ní každoročně přejímá záštitu starosta města Vyškova.

DAGMAR MARUŠINCOVÁ

> dmarusincova@kkdvyskov.cz

BRÁNA BŘECLAVSKÉ KNIHOVNY OTEVŘENÁ

Loňský podzim v Městské knihovně Břeclav byl pro děti, které knihovnu navštěvují, ve znamení pestrých akcí. Přispěla k tomu především finanční podpora, kterou se knihovně podařilo získat od MK ČR v rámci dotace Knihovna 21. století. Celý projekt dostal název **Brána knihovny otevřená aneb Čtenářský erb znalostí**.

V rámci projektu knihovnu navštívilo několik osobností, které mají co do činění se vznikem dětských knih. Přivítali jsme spisovatelku Petru Braunovou, která dětem představila svou nejnovější knihu *Em a kouzelná kniha*, na tabuli a obličej se malovalo s ilustrátorem Adolfem Dudkem, a nakonec se objevil i čert v podání regionálního spisovatele Jana Svitáka, který tak stylově představil svou knihu *Čertovo kopyto*. Besedy byly určeny pro děti 1. stupně základních škol.

Žáci 2. stupně byli aktivně zapojeni do vědomostní soutěže s názvem **Čtenářský erb znalostí**. Ta proklepla jejich vědomosti z oblasti čes-

kých ilustrátorů a spisovatelů, vzniku a vývoje písma a v neposlední řadě zahrnovala i několik otázek týkajících se břeclavské knihovny.

Brána dětského oddělení knihovny se 27. října 2010 otevřela široké veřejnosti, především pak dětem a jejich rodičům, kdy pro ně byla připravena knihovnická dílna zaměřená na výrobu knihy. Že je to složitý úkol? Nakonec se ukázalo, že ani ne. Všichni si zvládli jednoduchou metodou vyrobit vlastní menší knihu, té vybrat barevnou obálku, vyzdobit si ji a opatřit vlastním textem a ilustracemi. Aby to byla kniha, jak má být, musela mít i svůj titulní list a očíslované stránky. Tento den se dětské oddělení proměnilo doslova na malé nakladatelství, v němž se vyrobilo asi 50 zcela nových knížek, a ty si pak každý autor i s razítkem knihovny odnesl domů (více fotografií na www.knihovna-bv.cz).

JARMILA LÉTALOVÁ – LUDMILA PINDOVÁ

> detske@knihovna-bv.cz

Činnost Goethe-Institutu v oblasti knihoven, knižní kultury a literatury

Goethe-Institut je kulturní institut Spolkové republiky Německo s celosvětovou působností. Základním principem jeho činnosti je spolupráce a dialog s partnery, povědomí o historických souvislostech a otevřenost vůči cizím kulturám. Celosvětová síť a téměř šedesátileté zkušenosti instituce jsou optimálním předpokladem pro zlepšení porozumění mezi kulturami.

Institut podporuje znalost německého jazyka v zahraničí, věnuje se mezinárodní kulturní spolupráci a zprostředkování komplexního obrazu Německa prostřednictvím poskytování informací o událostech kulturního, společenského a politického života.

Institut je nevládní organizací působící z pověření Spolkové republiky Německo. V 91 zemích se nachází 136 institutů, přímo v Německu jich sídlí 13 (věnujících se výuce německého jazyka) a centrála jakož i zastoupení v hlavním městě. Po celém světě institut zaměstnává 2800 osob.

Goethe-Institut Prag

V Praze byl Goethe-Institut založen v říjnu 1990. Sídlí v budově bývalého velvyslanectví NDR. Tyto prostory byly renovovány a roku 1993 oficiálně zpřístupněny veřejnosti.

Goethe-Institut v Praze je regionálním institutem pro oblast střední Evropy a koordinuje práci institutů v Estonsku (Talin), Lotyšsku (Riga), Litvě (Vilnius), Polsku (Varšava a Krakov), Slovensku (Bratislava), Maďarsku (Budapešť) a Slovinsku (Lublaň).

V České republice Goethe-Institut podporuje síť partnerských institucí. Vedle Goethe-Center v Českých Budějovicích a Pardubicích spolupracuje také se společností Collegium Bohemicum v Ústí nad Labem, v oblasti výuky německého jazyka k nim patří odborné knihovny na devíti vybraných školách a deset zkuškových center, která mají oprávnění k provádění jazykových zkoušek Goethe-Institutu. Dále institut zajišťuje německý fond pro německé knihovny v Brně a Plzni, a podporuje nákup německojazyčného fondu v partnerských knihovnách v Olomouci, Liberci a Ostravě. K dispozici jsou tak v pěti českých knihovnách aktuální informace o Německu ve formě tištěné, ale i v podobě CD či na DVD.

Aktivity institutu v Praze jsou rozsáhlé, zahrnují výuku německého jazyka, podporu výuky na českých školách a řadu programových akcí z oblasti umění či filmu. Rozsáhlou oblast zastřešuje též knihovna.

Vedle nabídky klasické knihovny a spolupráce s českými knihovnami na poli odborného vzdělávání připravujeme projekty v oblasti podpory literatury a překladu a aktivity spojené s internetem.

Nabídka knihovny

Česká republika je sousední zemí Německa. Mnohé soukromé a hospodářské vazby jsou důvodem k tomu, že zájem o německý jazyk, literaturu a kulturu je stále velký a trvá. To má samozřejmě dopad i na činnost knihovny. Nabízí aktuální materiály a informace o Německu v příslušném rozsahu, kvalitě a odpovídající aktuálnosti a poskytuje specializovaný fond, který doplňuje nabídku českých knihoven. Ve fondu jsou vedle knih zastoupeny také CD s hudbou a mluveným slovem, CD-ROM, VHS a DVD, časopisy a noviny. Fond je převážně v německém jazyce.

Vedle současné německy psané beletrie, kde jsou vybrané tituly také k dispozici v českém

překladu, najdou návštěvníci v knihovně naučnou literaturu z oblasti kultury, umění, sociálních a společenských věd, filmy na DVD, klasickou i současnou hudbu na CD. K hlavním skupinám fondu patří bezpochyby beletrie po roce 1989, filozofie, dějiny 20. a 21. století a materiály pro výuku a studium německého jazyka. Zde naše nabídka slouží jak začátečníkům, tak pokročilým čtenářům. Vedle tzv. zjednodušené četby s omezenou slovní zásobou v němčině je možné si zapůjčit německé detektivky či komiksy. Nově knihovna nabízí německou literaturu pro děti a mládež.

Podstatnou část z asi 15 000 knihovních jednotek je možno půjčit absenčně. V rámci meziknihovní výpůjční služby mohou fond naší knihovny využít i čtenáři jiných českých knihoven.

Katalog a informace o nových titulech jsou k dispozici na našich internetových stránkách. V brzké době bude možné tituly z našeho fondu dohledat i v souborném katalogu Caslin.

Ročně knihovnu navštíví přibližně 15 000 osob, knihovna provede asi 18 000 výpůjček a zodpoví 1300 dotazů. Fond je katalogizován a zpřístupněn v systému Südwestdeutscher Verbund – SWB (jihozápadní německé sdružení knihoven), výpůjčka probíhá v programu Allegro.

Samozřejmou součástí naší nabídky jsou informační, poradenské a rešeršní služby. Zpracováváme dotazy týkající se Německa i dotazy z německé strany o České republice. Naše knihovna je zapojena do služby *Ptejte se knihovny*, s řadou českých knihoven jsme v pravidelném kontaktu.

Kdo jsou naši čtenáři a co chtějí?

Služby a fondy knihovny využívají v první řadě studenti a vysokoškolští učitelé, učitelé německého jazyka, germanisté, překladatelé, dále nakladatelé, novináři, umělci a další čtenáři se zájmem o Německo.

V květnu loňského roku se naše knihovna zapojila do ankety na téma *Knihovny a nabídka informací pro budoucnost*, kterou pro knihovny Goethe-Institutu středoevropského regionu připravila agentura BIRNKRAUT|PARTNER. Pražské ankety se – převážně formou internetového formuláře – zúčastnilo 416 osob, z toho 266 aktivních uživatelů knihovny.

Jak se ukázalo, čtenáři si cení stávajících služeb, ale očekávají i jejich zlepšování a průběžnou inovaci. Jako nejdůležitější v nabídce knihovny je s předstihem hodnocena výpůjčka knih, CD a DVD, dále on-line katalog a aktuální noviny a časopisy. Chválena byla nabídka a velký výběr aktuálních titulů knih, CD a DVD. Z tematického hlediska se většina účastníků ankety zajímá o současnou německy psanou literaturu (proza, lyrika, detektivky), dále pak materiály pro výuku němčiny, film a dějiny. Jako důležité jsou také vnímány obory německá vlastivěda, sociální vědy, výtvarné umění a filozofie.

Často se objevilo přání on-line přístupu k uživatelskému účtu, možnost prodloužení přes internet atd. Naše technické vybavení je v tomto ohledu závislé na postupu naší centrály. Jsme proto rádi, že budeme mít katalog, který tento servis poskytuje.

Nabídka elektronicky poskytovaných časopisů, videí a e-knih je požadována jak uživateli, tak těmi, kteří knihovnu dosud neznají. Pro letošní rok proto prověřujeme možnost zavedení tzv. „onliehe“ (on-line výpůjčka digitálních médií).

Zajímavým aspektem je přání zejména těch zájemců, kteří knihovnu dosud neznají, abychom nabízeli komentované seznamy s doporučenými tituly, přehledy internetových odkazů, odborné články a kulturní tipy. Proto uvažujeme o dalším rozšíření dosud stávající nabídky v této oblasti (viz internet).

Jak z výsledku ankety vyplývá, z internetových technologií web 2.0 je nejvíce využíván facebook (to udává zhruba polovina zúčastněných stávajících uživatelů a třetina těch, kteří knihovnu dosud neznají).

Vedle služeb v elektronické podobě zůstávají i nadále osobní kontakt a s ním spojené služby

velmi důležité. Naše knihovna je také pozitivně hodnocena jako místo, kde je možno pobýt, číst si nebo se učit.

Podpora literatury a překladu

K činnostem knihovny patří nejen fyzický fond a jeho zpřístupnění, ale i podpora překladu německých titulů do češtiny a možnost osobního setkání s německými autory. To probíhá v různých formátech – čtení a diskuse, výstavy a prezentace knih, řada *West-Östlicher Divan*, řada *Das Buch* na pražském knižním veletrhu Svět knihy pořádaná ve spolupráci s Rakouským kulturním fórem a Švýcarským velvyslancem, *Goethe-Automat*. V roce 2009 se v Česku na pozvání Goethe-Institutu představili němečtí autoři a autorky Marcel Beyer, Julia Francková, Katharina Schmidtová, Ingo Schulze, Uwe Tellkamp a Martin Walser, loni přijeli například Hans Magnus Enzensberger, Sven Regener a Jan Wagner.

Na internetových stránkách doprovází tato osobní setkání internetová podoba projektů. Vedle výše uvedených je třeba jmenovat výběr noviniek německého knižního trhu *Knihy, o nichž se mluví* (www.goethe.de/buecher) či výstavu nejoblíbenějších německých autorů současnosti *Spriznenni volbou* (<http://www.goethe.de/spriznenni-volbou>).

Při přípravě aktivit spolupracujeme s řadou německých i českých institucí, ať je to Frankfurtý knižní veletrh, knižní veletrh v Lipsku, Svět knihy či Česká centra.

Důležitou roli hraje Goethe-Institut nadále v oblasti podpory překladu. V Praze je za rok zpracováno 30 žádostí českých nakladatelů, asi polovina podporu (příspěvek na honorář překladatele) získá. Těžiště podpory leží v oblasti současné německé beletrie, podporovány

jsou také české překlady dosud nepřeložených klasiků, jakož i základní naučná díla německých autorů v oblastech filozofie, současné dějiny a společenských věd.

Na našich stránkách najdete od loňského podzimu projekt *Německy psané knihy v českém překladu*, který nabízí informace o vydaných českých překladech německy psané beletrie posledních dvaceti let.

Rostoucí význam internetu

Goethe-Institut si uvědomuje sílící význam internetu a využívá jej nejen pro informování o připravovaných a uskutečněných pořadech a aktuálních událostech v Německu. Na stránkách www.goethe.de/praha (německojazyčná verze www.goethe.de/prag) najdete také odkaz na facebookové stránky institutu, pod knihovnou pak třeba prezentaci na portálu *librarything* (<http://www.librarything.de/catalog/Goethe-Institut.Prag>).

Knihovna dále na svých stránkách poskytuje informace o hlavních skupinách knihovního fondu a novinářů. *Projekt Kniha měsíce* dává prostor čtenářům, aby se podělili o své dojmy z knihy, která je v našem fondu zaujala, a doporučili ji ostatním.

Vzhledem k tematickému záběru aktivit Goethe-Institutu nabízí webové stránky vyjádření expertů z České republiky a Německa na různá témata, která jsou diskutována v obou zemích. Například v rubrice *o společnosti* si lze přečíst o vietnamských přistěhovalcích v Německu a Česku či o vztahu mladých k politice, mezi příspěvky o architektuře pak o situaci panelových sídlišť. V rubrice *10 otázek pro...* se ptáme osobností z Německa a České republiky, které působí vždy v jedné ze zemí, na jejich názor na druhou z nich. Kulturní tipy nabízejí doporučení na významné kulturní události v německých městech, které jsou z České republiky dobře dosažitelné, jakož i na pořady v Česku, které se týkají Německa. Připravujeme téma migrace a média (zobrazení migrantů v německých a českých médiích), *Street Style Blogs* a Comics.

Do budoucna bychom rádi v rámci naší internetové prezentace ještě více posílili bilaterální charakter. Naší představou je vytvořit platformu pro setkávání a komunikaci (také

díky dalším interaktivním a multimediálním prvkům webu 2.0).

Spolupráce s českými knihovnami v odborných diskusích

V České republice organizuje Goethe-Institut ve spolupráci s odbornými institucemi – zejména SKIP ČR a dalšími partnery z oblastí knihoven a informací, jakož i evropskými institucemi – konference, workshopy a studijní cesty.

Odborné veřejnosti poskytuje informace o diskusi v Německu o aktuálních výzvách, kterým čelí dnešní znalostní společnost, jako jsou otázky budoucí role knihoven, uchování kulturního dědictví a digitalizace, celoživotní vzdělávání, podpora čtení a web 2.0. Naším úkolem je zprostředkovat stanoviska a expertízu z Německa. Rádi bychom tak přispěli k dalšímu vývoji v České republice, propojili experty z oblastí informací a knihoven na evropské úrovni a napomohli zprostředkování úspěšných projektů z Česka do Německa.

Z nedávné doby je možno uvést několik příkladů těchto aktivit. V roce 2009 vystoupila

Hannelore Vogt, ředitelka Městské knihovny v Drážďanech, s příspěvkem o *Knihovně jako oáze služeb* na konferenci Knihovny současnosti v Seči, a představila tak aktuální trendy v oblasti managementu knihoven orientovaných na zákazníka. Podporou pro mezikulturní práci knihoven je česko-německá publikace příspěvků z konference *Společné cesty. Veřejné knihovny a skupiny obyvatelstva ohrožené sociálním vyloučením*, která se konala na sklonku roku 2008 v Ostravě.

Loni v dubnu proběhla v Goethe-Institutu konference na téma *Knihovny v Evropě – aktuální výzvy a jak na ně*, kde k tématu referovala Barbara Lison, ředitelka Městské knihovny v Brémách.

V současné době je připravována soutěž pro studenty knihovnictví a architektury *Má knihovna budoucnosti*. Její výsledky by měly být prezentovány na konferenci *100. dní německých knihovníků*, která proběhne v červnu 2011 v Berlíně.

SABINE REDDEL-HEYMANN

> libr@prag.goethe.org

EVA VONDÁLOVÁ > vondalova@prag.goethe.org

Foto Tomáš Souček

PO KOM SE JMENUJE?

VĚRA HRADILOVÁ > knihovna@mksjavornik.cz

MĚSTSKÁ KNIHOVNA RUDOLFA ZUBERA JAVORNÍK

Javorník ve Slezsku, malebné pohraniční městečko sousedící s Polskem, je vstupní branou do Rychlebských hor. Toto starobylé město je opřeno mnoha pověstmi. Nádhernou dominantou města je strmý Jánkův vrch (345 m), na kterém stojí impozantní zámek Jánkův Vrch. První písemné zmínky o městě pocházejí z roku 1291, je však jasné, že Javorník vznikl již dříve.

Knihovnictví prošlo v Javorníku, příhraničním městě v Sudetech, logickým historickým vývojem, a to od německé knihovny přes lidovou až po tu dnešní, městskou.

Pokud byste zavítali do našeho města a hledali knihovnu, budete nasměrováni do kulturního domu, kde knihovna zabírá půlku prvního patra. Je rozčleněna do několika místností, což není příliš ideální, ale po celkové rekonstrukci působí útulným dojmem.

Budova kulturního domu s knihovnou

Dětský koutek

Foto archiv knihovny

Řadíme se mezi ty menší městské knihovny. Knihovní fond tvoří převážně beletrie s celkovým počtem svazků 14 657, našich služeb každoročně využívá na 13 200 návštěvníků. Každoročně registrujeme zhruba 330 čtenářů. Městská knihovna je zároveň střediskovou knihovnou a metodicky spravuje čtyři knihovny v okolí. Jedná se o obecní knihovny v Bernaticích, Bílé Vodě, Uhelné a Vlčicích. Od roku 2003 přešla knihovna pod Městský úřad Javorník, o provoz se stará jedna knihovnice.

Knihovna se každoročně zapojuje do celorepublikových akcí, jako je *Noc s Andersenem*, *Týden knihoven*, *Den pro dětskou knihu* a *Pasování prvňáčků*. Velmi dobrá je spolupráce se základní školou a mateřskými školami, které si mohou vybírat z bezmála padesátky připravených besed.

Název knihovny se měnil v průběhu 60. let. V městských kronikách se o ní do roku 1962 píše jako o *Městské knihovně*. V následujícím roce se pak hovoří již o *Místní lidové knihovně*. V názvech nebyli kronikáři s knihovny asi příliš jednotní, což dokazují razítka, která se vyskytují v knihách z té doby. Jsou opravdu rozmanitá – od názvu *Místní lidová knihovna Javorník* přes *Městskou lidovou knihovnu v Javorníku* až k prostému *Městská knihovna*. Jaký byl v 60. letech oficiální název, už asi ne zjistíme. A to nás také přivedlo k myšlence změnit oficiálně její název.

V listopadu 2005 oslavila knihovna se všemi svými příznivci 60. výročí založení české knihovny. Právě v tomto měsíci v roce 1945 se osvětlená rada města rozhodla založit v Javorníku první českou knihovnu. Jistě to byl počín velkého významu, neboť tato knihovna byla na Jesenicku vůbec první. Tehdejší kronikář zaznamenal: „V listopadu 1945 vzniká v Javorníku česká knihovna. Prvním knihovníkem byl na zahajovací schůzi MRO (Místní rada osvětová), dne 30. 10. 1945 zvolen Josef Vacek

(ředitel Národní školy), řídící učitel obecné školy. Knihovní rada měla tyto členy: Karla Plicku, Josefa Rujbra (stavitel), Aloise Sece (četník) a Františka Mikulku (ředitel Městské školy). Knihy byly opatřovány dobrovolnými dary občanstva. MRO přispěla obnosem 9000,-. Knihovna byla otevřena v prosinci 1945 v domě č. 170 v ulici Klementa Gottwalda a čítala na začátku asi 250 svazků. Knihovní rada dále rozvinula akci dopisů různým knihovnám ve vnitrozemí s prosbou o darování knih. Tato akce se setkala s dobrým úspěchem.“

Jakousi předzvěstí oslav bylo již samotné přestěhování knihovny do zrenovovaných prostor kulturního domu, který sám také prošel velkou rekonstrukcí.

Když jsme přemýšleli o tom, čím naši oslavenkyni obdarovat, napadlo nás dát jí nové jméno. Té myšlenky jsme se už nevzdali. O osobnosti, kterou v názvu knihovna ponese, jsme ani nedebatovali, nevedli polemiky a nemuseli vypisovat referendum. Bylo to jasné hned od samého začátku. Možná, že bylo dříve jméno než samotný nápad. PhDr. Rudolf Zuber totiž byl a stále je osobnost s velkým O. Byl nejen významným regionálním badatelem, historikem a archivářem, ale také lidsky obdivuhodnou osobností. Je vysoce uznávaným autorem několika knih a publikací a jen málokdo se mu v tomto směru může rovnat.

Dovolte mi nyní představit vám PhDr. Rudolfa Zuberu, který se narodil 23. ledna 1912. Rodák z Moravské Ostravy-Vítkovic nastoupil po absolvování reformního reálného gymnázia v roce 1931 na Cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Olomouci, kde byl v roce 1936 ordinován na kněze. Přitahován zájmem o historii, zejména působením prof. Augustina A. Neumanna, stal se prefektem arcibiskupského semináře v Kroměříži a zároveň profesorem němčiny a dějepisu na arcibiskupském gymnáziu (1939–1946).

Jeho vnitřní potřeba jej vedla k rozhodnutí tyto předměty dále studovat. Proto se v roce 1937 zapsal ke studiu historie a germanistiky na Univerzitě Karlově u našich předních historiků J. Šusty, O. Odložilíka, V. Chaloupeckého a K. Stloukala. Pod vedením posledně jmenovaného vypracoval doktorskou práci na téma *Mladá léta kardinála Dietrichštejna* a v roce 1946 (s válečným odkladem, kdy byly české vysoké školy nacisty uzavřeny) ji obhájil. O rok později se stal arcibiskupským archivářem a knihovníkem na kroměřížském zámku. Začal studovat archivnictví na Masarykově univerzitě v Brně (1950–1953), počítal s kratším studiem v Paříži a ve Vídni. Již v této době začal publikovat články k dějinám olomoucké diecéze. Za normálních okolností by byla před dr. Zuberem narýsována jednoznačná perspektiva vědce a univerzitního učitele. V zimním semestru 1947/48 začal vyučovat na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě. Jenže politický zvrat roku 1948 mu postavil do cesty značné potíže. Nejprve byl zrušen seminář a gymnázium, poté město převzalo zámek. V roce 1952 byl z arcibiskupského archivu vypuzen a skončil „ve vyhnanství“ v pobočce Zemědělsko-lesnického archivu v Javorníku ve Slezsku. Do roku 1960 zde spravoval archivní fondy vřatslavského arcibiskupství, které zinventarizoval a popsal ve čtvrtém dílu *Průvodce po archivních fondech Státního archivu v Opavě* (1961), i když byl jako spoluautor zamlčen. Převzetím archivních fondů arcibiskupství do Opavy byl nucen změnit působiště. Stal se pracovníkem pobočky Okresního archivu Šumperk v Javorníku s působností pro celé Jesenícko a setrval zde až do odchodu do penze (1977). Poznání dějin rakouské části nízkého knížectví, tedy dnešního Jesenícka, zasvětil další desetiletí života. V roce 1957 uzavřel R. Zuber sňatek s Renatou Müllerovou a z jejich manželství se narodily čtyři děti.

Uvolnění v 60. letech přineslo dr. Zuberovi nové impulsy a kontakty i za hranicemi republiky. Zdálo se, že jeho kandidátská práce vydaná tiskem *Osídlení Jesenícka do počátku XV. století* bude konečně návratem na vědeckou dráhu. Normalizace tomu opět učinila přítrž, hodnost kandidáta věd již nesměl obhájit. Avšak i během doby, kdy vlastně nemohl svobodně publikovat, neustoupil ani o krok ve svých názorech a s tlakem doby se vyrovnával po svém: ještě hlubším a pilnějším studiem – zejména jazyků, archivních pramenů, článků a studií v zahraničních časopisech, tehdy obtížně získatelných.

Obrovský rozsah znalostí mu později umožnil publikovat řadu studií, např. o hudbě piaristů v Bílé Vodě či o hudebním skladateli Karlu Dittersu z Dittersdorfu, jimiž se připravoval na své vrcholné dílo. V 80. letech se mohl konečně veřejně přihlásit ke své odborné lásce, církevním dějinám. Roku 1987 vyšel první díl jeho *Osudů moravské církve v 18. století (1695–1777)*. V souvislosti s vydáním *Osudů* nastala nová kapitola v Zuberově životě. Alespoň dílčími studii na stránkách vlastivědných periodik se vrací zpět do Kroměříže, k počátkům své badatelské dráhy. Za všechny jmenujme alespoň *Život na kroměřížském zámku v první polovině 18. století* (1986) či *Piaristé a jejich koleje na Moravě v 18. století* (1989). A po roce 1989 i doslovně, viz např. *Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži 1854–1950* (1991) či rozepsaný druhý díl *Osudů moravské církve v 18. století* (vyšel 2003).

Bouřlivé společenské změny 90. let nemohly nechat dr. Zuberu lhostejným. V řadě přednášek a článků apeloval na změnu společnosti prostřednictvím duchovní podstaty člověka. K tomuto úkolu R. Zuber přiložil alespoň dřívko, aby měl z čeho vyšlehnout plamen. Na víc jeho kvapem ubývající síly nestačily. Dne 29. října 1995 v Jeseníku zesnul.

Slavnostní akt přejmenování knihovny se konal v pátek 18. listopadu 2005 v Zrcadlovém sále kulturního domu. Velkého uvítání se dostalo manželce Rudolfa Zuberu Renátě Müllerové a dceři Rafaelce Drgáčové. Přítomen byl také tehdejší místostarosta Javorníku a krajský radní Petr Polášek, který spolu s R. Müllerovou odhalil návrh desky nesoucí nový název knihovny. A protože Javorník chápe význam knihovny ve svém městě, předal P. Polášek knihovně šek v hodnotě 10 000 Kč na doplnění knihovního fondu. R. Müllerová věnovala jedno ze stěžejních děl doktora Zuberu *Jesenicko v období feudalismu do roku 1848*, které knihovna ve svém fondu postrádala.

V loňském roce jsme si připomněli již 15. výročí úmrtí Rudolfa Zuberu. Na jeho památku a připomínku této významné osobnosti Javornicka jsme připravili společně s jeho dcerou Rafaelou Drgáčovou komponovaný pořad, který proběhl 6. listopadu.

Rudolf Zuber je všeobecně uznávanou osobností. Ti, kteří jej znali, na něj rádi a s úctou vzpomínají. Pro ty, kteří tu možnost neměli, je tu alespoň Městská knihovna Rudolfa Zuberu Javorník, která ho připomíná.

Životopis R. Zuberu převzat z Státního okresního archivu Jeseník

Inspirujeme se Finskem

1.

VŠE ZAČÍNÁ U POLITIKŮ

Na Ústavu informačních studií a knihovnictví v Praze byla v loňském roce obhájena rigorózní práce na téma *Optimalizace české sítě knihoven podle finského veřejného knihovnictví*. Následující článek, který byl vzhledem ke svému rozsahu rozdělen na pět částí, popisuje finské knihovnické metodiky a navrhuje zavedení systému bibliobusů v Česku.

Před vznikem této práce autor navštívil dvacítku knihoven ve Švédsku, Finsku a Norsku a dalších několik knihoven v Česku. Výsledkem byla rozsáhlá analýza služeb veřejných knihoven ve Finsku a následný návrh změn pro českou síť knihoven. Názory a informace, které byly v práci uvedeny, podpořily četné konzultace jak s finskými, tak českými odborníky a hloubková rešerše na danou tematiku.

Cesta ke skvělému knihovnímu zákonu

Finsko mělo jednu zásadní výhodu po roce 1945. Dokázalo se celkem rychle vypořádat s mocichtivými komunisty, kteří naopak v tehdejší Československu nejenom snížili kulturní morálku na minimum, ale rovněž zdevastovali pečlivé formování české sítě knihoven dané zákonem z roku 1919.

Ještě za vlivu Sovětského svazu se hned v roce 1945 začaly finské knihovny obnovovat. Státní knihovnický úřad apeloval na ministerstvo školství, aby byl přepracován knihovní zákon, který vykazoval nedostatky.¹

Hlavní body reportu k novému zákonu se týkaly těchto návrhů²:

- Navýšení státních příspěvků;

- Model veřejných městských knihoven jako centralizovaná síť v čele s Národní radou pro školy;
- Do provincií se vrátí kontrolní inspektoři, kteří budou dohlížet na využívání státních příspěvků. Bylo navrženo zvýšit jejich počet na jedenáct. Dohlíželi by přitom i na školní knihovny;
- Povinnost města provozovat knihovnu. I když bylo ve válce mnoho knihoven zničeno, po roce 1945 tu bylo jen asi deset měst, která neměla knihovnu. Záměrem tohoto návrhu však bylo spíše účinné propojení městských a školních knihoven.

Éra rapidního rozvoje finských knihoven

Od chvíle, kdy ministerstvo školství zprávu obdrželo, nastalo čekání na okamžik, kdy se návrhy dostanou do parlamentu. V roce 1961 poté vchází v platnost nový zákon o knihovnách. Do té doby musela sama města projevit snahu a vůli udržet knihovny při životě, neboť podporu ze strany státu znehodnotovala inflace.³ Nicméně i ve velmi těžké době a se zastaralým zákonem knihovny docílily především vyšší návštěvnosti a vzrůstu vypůjčených jednotek. Mohl za to i fakt, že v 50. letech minulého století zažilo Finsko období vysoké porodnosti, což přimělo města, aby udržovala v chodu školy i knihovny.

Knihovní zákon z roku 1961 se týkal především financování a kontroly financí. Zákon z roku 1928 určoval maximální výši státních příspěvků hranicí 150 tisíc marek, přičemž však pro rozvoj knihoven byla tato částka směšná.⁴

ODKAZY:

- 1 Diskuse o novém zákonu začaly již v průběhu třicátých let, nicméně tyto snahy přerušila válka.
- 2 JÄRVELIN, Ilmi. 1950's: the Decade of Wait or the Decade of Progress After All. In MÄKINEN, Ilkka. *Finnish Public Libraries in the 20th Century*. 2nd edition. Tampere: Tampere University Press, 2001. s. 103–113. ISBN 951-44-5171-6.
- 3 MÄKINEN, Ilkka. Golden Age of Finnish Public Libraries: institutional, Structural and Ideological Background since the 1960's. In MÄKINEN, Ilkka. *Finnish Public Libraries in the 20th Century*. 2nd edition. Tampere: Tampere University Press, 2001. s. 116–152. ISBN 951-44-5171-6.
- 4 Tamtéž

Nový zákon tuto hranici zrušil a knihovny začaly dostávat stejnou podporu jako základní školy. Myslelo se však především na knihovny ve venkovských oblastech. Ty od státu měly pokryté až dvě třetiny výdajů, městské knihovny dostávaly jednu třetinu. Speciální příspěvky byly určené pro knihovny v nemocnicích, které obdržely až 90 procent výdajů. Od těchto příspěvků se oddělovaly finance určené na rekonstrukci a stavbu nových knihoven. Podporu dostal i dlouho očekávaný model regionálních centrálních knihoven.⁵

Jednu ze zásadních rolí ve fungujícím systému příspěvků pro knihovny hráli kontrolní inspektoři. Ti přitom vnesli do nového zákona jedinou špatnou věc – byrokracii. Jejich činnost spočívala v kontrole prostoru knihoven a vybavení, analýze výročních zpráv, určení kompetence zaměstnanců knihoven a kontrole výdajových listů za knihy.

Dalším významným krokem bylo zavedení regionálních *centrálních knihoven*⁶, které plní svou funkci dodnes.⁷ Tyto instituce žádným způsobem neovlivňovaly ostatní knihovny v jejich činnosti. Ve svých počátcích se spíše pasovaly do role zdrojové základny pro malé knihovny v rámci meziknihovní výpůjční služby a následně se staly i moderátory posílení spolupráce mezi jednotlivými knihovnami v rámci sítě knihoven. Podporovaly knihovníky z malých knihoven ve vzdělání, pořádaly speciální semináře a diskusní setkání. V době, kdy ještě nebyly knihovny automatizované, se meziknihovní výpůjční služby uskutečňovaly standardní poštovní cestou, přičemž centrální knihovna vždy měla souborný katalog. Služby přitom byly poskytovány jak veřejným, tak univerzitním knihovnám. První se stala regionální centrální knihovnou Městská knihovna v Joensuu.⁸ Zvláštní postavení získala v roce 1981 Helsinská

městská knihovna, která se stala Národní centrální veřejnou knihovnou.

Jak se venkovské knihovny vyrovnávaly městským

Nový zákon o knihovnách zajistil především rychle se zvedající úroveň v oblastech, kde převažovalo zemědělství. Během 70. let minulého století vzrostly výpůjčky v průmyslových oblastech dvakrát a v zemědělských třikrát. Pokrok potvrdila Irmeli Hovi, která ve své statistické analýze knihoven ze začátku osmdesátých let minulého století došla k překvapujícímu názoru. Ve velkých venkovských městech⁹ již v knihovnách působil knihovník na plný úvazek, a také se provozovala mobilní knihovna. Knihovny rovněž zvětšovaly své prostory. Nebyl zde však jen kvantitativní posun dopředu, ale i kvalitativní. Sbírký hudebních nahrávek¹⁰ a časopisů vedle sbírek klasické literatury rychle rostly. Podle Hovi tento trend potvrdil i vzrůst cirkulace výpůjček. Nejživější posun kupředu zaznamenala města s 25 až 65 tisíci obyvateli. V největších finských městech pokrok naopak příliš znát nebyl, protože knihovny zde dosahovaly vysoké úrovně už před rokem 1961.¹¹

Velmi důležitým faktorem byla i velká návštěvnost dětí v knihovnách, resp. v mobilních knihovnách. Venkovské oblasti měly svá centra v podobě malých měst, ale mimo ně žili lidé v malých vesnicích, které byly roztroušené po celé zemi a mnohdy v obrovských vzdálenostech od měst. I proto se využívaly spíše mobilní knihovny. Zajímavé číslo z počátku 80. let minulého století vypovídá o nadšení dětí z četby. Malí čtenáři ve věku 5 až 14 let si půjčovali v průměru 50 knih ročně.^{12,13}

Poté, co činnost knihoven začala být živější, rostla s ní i odpovědnost inspektorů. Jejich

úkoly se týkaly důležitých, ale i méně důležitých věcí. Výběr knih, kontroly účtů, četba ročenek knihoven a lobbing za knihovny u městských úředníků – to byla jen část jejich povinností. Angažovali se také ve vzdělávání zaměstnanců knihoven, kteří v nich působili na poloviční úvazek. Nepostradatelnou roli měli v prvních letech fungování zákona ve venkovských oblastech, kdy zajišťovali chod knihoven do doby, než v nich začali působit knihovníci na plný úvazek. Ty rovněž vybírali inspektoři, nicméně se nejednalo o žádná unáhlená přijetí, ale

o dlouhodobý výběr. Naopak v městech, kde knihovny bez problémů poskytovaly své služby, byli inspektoři považováni za nepřijemnost. Spíše byrokratickou činností bylo schvalování norem a pětiletých plánů rozvoje venkovských knihoven.^{14,15}

Lze velmi otevřeně říci, že finští politici vždy dbali na rozvoj knihoven. Nebyl to pouze zákon z roku 1961, který knihovnám zaručil dostatek financí na vlastní údržbu a hlavně rozvoj, ale také hospodářský růst v šedesátých letech.

JAN ČERNÝ > jan13cerny@centrum.cz

ODKAZY:

- 12 Tamtéž
- 13 V roce 1965 to bylo 14 knih. Na konci 70. let 20. století už dětské výpůjčky ve venkovských oblastech dosahovaly vyšších hodnot než v průmyslových. Tento radikální vzrůst potvrzuje důležitost mobilních knihoven ve Finsku.
- 14 MÄKINEN, Ilkka. Golden Age of Finnish Public Libraries: institutional, Structural and Ideological Background since the 1960's.
- 15 V letech 1968–1969 se například jednalo o racionalizaci procesů v městských knihovnách, kdy se rozhodovalo, které pobočky knihoven lze zrušit a nahradit je mobilními knihovnami.

RECENZE

ANTONÍN K. K. KUDLÁČ > Antonin.Kudlac@seznam.cz

MEZI REGÁLY NAHORU A DOLŮ

MANGUEL, Alberto. *Knihovna v noci*. Brno, Host: 2010. 360 s.

Alberto Manguel už v českých knihkupectvích (a jistě i knihovnách) zdomácněl. Z jeho bohaté tvorby u nás zatím vyšly tři tituly, po *Dějínách čtení* a *Čtení obrazů* nejnověji *Knihovna v noci*. Asi nebude překvapením, o čem že tato kniha vypráví...

Podobně jako u předchozích knih téhož autora je i tato postavena na velmi subjektivním přístupu. Hned v úvodu první kapitoly hovoří Manguel, vzdělaný a kultivovaný kosmopolita, o tom, jak budoval v jižní Francii svou osobní bibliotéku na základech zbořených středověké budovy. Zmínky o vlastní knihovně se pak objevují průběžně v celé knize a tvoří jakousi nit, více či méně zřetelnou, procházející celým dílem.

Jak je jeho zvykem, pracuje především s výraznými obrazy, symboly a znaky, na které „zavěšuje“ trsy dalších významů a souvislostí. V kapitole *Knihovna jako mýtus* ukazuje Babylonskou věž a Alexandrijskou knihovnu jako zobrazení určitých pravzorů, které sice už dávno fyzicky zanikly, ale jejichž duch žije v bibliotékách dodnes. A opět také tyto „matrice“ tušíme v pozadí veškerých autorových úvah na stránkách této knihy.

V zásadě lze obsah rozdělit do tří tematických okruhů, které se místy v některých kapitolách protínají. Objevujeme tady témata vyslovené „knihovnická“, tedy taková, která přímo souvisí s praxí a provozem knihoven. Manguel se zabývá různými způsoby třídění knih, jak se vyvíjely v průběhu staletí, a samozřejmě také v tomto případě předkládá čtenáři své představy o uspořádání vlastní knihovny (kapitola *Knihovna jako řád*). V kapitole *Knihovna jako tvar* spisovatel dokládá na řadě ukázek, že architektura budov knihoven má silný vliv nejen na uložení svazky, ale i na čtenáře. S tímto tématem souvisí také otázka alespoň teoretické možnosti definitivní úplnosti knihovny a výhod a nevýhod digitalizace (kap. *Knihovna jako prostor*). Jinde se Manguel zamýšlí nad funkcí tzv. národních knihoven, jejich významem pro společnost v době, kdy světu vládou čím dál více nadnárodní struktury (kap. *Knihovna jako identita*).

Další aktuální téma, jakým je vztah knih a internetu, rozebírá mimo jiné v kapitole *Knihovna jako ostrov*. Ve virtuálním vesmíru „světové sítě“ panuje

ODKAZY:

- 5 MÄKINEN, Ilkka. Golden Age of Finnish Public Libraries: institutional, Structural and Ideological Background since the 1960's. In MÄKINEN, Ilkka. *Finnish Public Libraries in the 20th Century*. 2nd edition. Tampere : Tampere University Press, 2001. s. 116–152. ISBN 951-44-5171-6.
- 6 Finsky keskuskirjastot.
- 7 Dnes je ve Finsku 19 regionálních knihoven.
- 8 Město v provincii Severní Karélie na východě Finska.
- 9 Města s počtem obyvatel přes šest tisíc.
- 10 Jednalo se o gramofonové desky a později o magnetonové pásky.
- 11 HOVI, Irmeli. *Yleiset kirjastot 1969–1981*. [Veřejné knihovny]. Helsinki: Kirjastopalvelu, 1984.

nemustála přítomnost, elektronické dokumenty jako by neměly žádnou historii. V autorské tvorbě mizí náčrty, zůstávají jen hotové texty. Manguel konstatuje, že internet je povrchní, protože takové jsou i potřeby jeho uživatelů; je to jen nástroj, který není ani dobrý ani zlý.

Druhá skupina témat se vztahuje k dějinám, a to nejen kulturním a literárním, ale především politickým a sociálním. Dozvídáme se leccos o mocných mužích jakožto zakladatelích veřejných knihoven, jako exemplární příklad je zde použita osobnost amerického velkopodnikatele Andrewa Carnegieho (kap. *Knihovna jako moc*). Velmi zajímavý je přehled dějin cenzury a likvidace knih z ideologických důvodů, Manguel zvláště upozorňuje na možnosti (opět) internetu jako svobodného, jen těžko cenzurovatelného prostoru (kap. *Knihovna jako stín*). Mráz běhá po zádech při četbě kapitoly *Knihovna jako přežití*, v níž autor hovoří o přežívání knihoven (a knihovníků) v takových extrémních podmínkách, jaké panovaly např. v koncentračních táborech. (Zde jen drobná poznámka: poučné by jistě bylo ukázat totéž v případech komunistických lágrů, k čemuž ovšem autor buďto nenašel zdroje, nebo důvod.)

Konečně třetí okruh lze pojmenovat jako „privátní“ nebo „intimní“. Manguel provádí čtenáře po osobních knihovnách spisovatelů, které slouží zároveň jako jejich pracovny (kap. *Knihovna jako dílna*), dokumentuje utváření soukromé knižní kolekce coby odrazu osobnosti svého tvůrce, k čemuž mu poslouží pozoruhodná postava Aby Warburga (kap. *Knihovna jako mysl*), a po vzoru svého učitele Borgese se toulá lesem imaginárních, fiktivních knih a knihoven (kap. *Knihovna jako imaginace*).

Manguelův styl se zkrátka nemění, opět „po borgesovsku“ skládá mozaiku historek, střípků příběhů z rozličných dob a míst. *Knihovna v noci* tak vlastně sama na svých stránkách napodobuje knihovnu, v níž se autor pohybuje raději v noci, kdy „jedna kniha nečekaně volá na druhou“ a „zjevně se těší z radostného zmatku, jaký ve světě v základě panuje“. Po desetiletích využívání mi ovšem tento narativní model připadá již poněkud vyčerpán. Většina inteligentních čtenářů se sice pobaví, ale v zásadě nejde o nic jiného než o komentované výpisky z četby. Takovéto „vlakové čtivo pro knihomily“ už popravdě řečeno trochu nudí.

JAROSLAV PÁNEK > panek@kav.cas.cz

RECENZE

MONUMENTÁLNÍ DÍLO V OBORU HISTORICKÉ RETROSPEKTIVNÍ BIBLIOGRAFIE

KUBÍČEK, Jaromír a kolektiv, *Česká retrospektivní bibliografie* (CERBI). Řada 1: *Noviny*. Díl 1: *Noviny České republiky od počátku do roku 1918* (CERBI N1). Část 1: *Bibliografie*, Brno 2008, 415 s.; Část 2: *Přehledy, rejstříky*, Brno 2008, 249 s.; Díl 2. *Noviny České republiky 1919–1945* (CERBI N2). Část 1: *Bibliografie*, Brno 2004, 446 s.; Část 2: *Přehledy, rejstříky*, Brno 2004, 276 s. – Řada 1: *Časopisy*. Díl 1: *Časopisy České republiky od počátku do roku 1918* (CERBI C1). Část 1: *Bibliografie*, Svazek 1: *A–N*, Brno 2010, 422 s.; Svazek 2: *O–Ž*, Brno 2010, 397 s.; Část 2: *Přehledy, rejstříky*, Brno 2010, 466 s. – Řada 2: *Časopisy*. Díl 2: *Časopisy České republiky 1919–1945* (CERBI C2). Část 1: *Bibliografie*. Svazek 1: *A–K*, Brno 2006, 525 s.; Svazek 2: *L–S*, Brno 2006, 544 s.; Svazek 3: *Š–Ž*, Brno 2006, 446 s.; Část 2: *Přehledy, rejstříky*, Brno 2007, 686 s.

Pěcí Sdružení knihoven České republiky a Moravské zemské knihovny v Brně bylo roku 2010 dokončeno vydávání jedenáctisvazkového díla, které předkládá soustavný bibliografický přehled, popis a rozbor novin a časopisů, vydávaných v českých zemích od roku 1658 do konce druhé světové války. Ve dvou řadách vyšly nejprve svazky věnované letům 1919 až 1945 (2004–2007) a poté předchozím staletím

(2008–2010). Tento mohutný soubor vznikl za vedení předního knihovníka a bibliografa, bývalého ředitele Moravské zemské knihovny a předsedy Sdružení knihoven ČR Jaromíra Kubíčka v průběhu pouhých deseti let, což je v našich poměrech nezvykle krátká doba. Celkový rozsah díla je obrovský – soubor čítá téměř pět tisíc tiskových stran a zpracovává celkem 4276 novinových a 15 073 časopiseckých titulů.

Za tímto dílem stojí heuristický výkon několika generací českých knihovníků, archivářů a historiků, počínající u průkopnických děl Františka Roubíka a Miroslava Laiskeho pro Čechy a končící u obdobné bibliografie Jaromíra Kubíčka pro Moravu a české Slezsko. Zásadní je rovněž podíl vynikajícího znalce dějin staršího periodického tisku Zdeňka Šimečka, který už v minulých desetiletích prováděl soustavný archivní výzkum k dějinám žurnalistiky a který mj. vy excerpoval periodika z fondů státních zastupitelství v Čechách pro léta 1890–1918 a doplnil tím i mezery v jejich zachování v knihovnách.

Soubor jedenácti svazků je rozčleněn do dvou řad, z nichž první zpracovává *noviny* (včetně týdeníků), druhá *časopisy*. Uvnitř každé řady je *periodizačním mezníkem* přelom let 1918/1919, což je hledisko vystihující spíše politické dějiny než vlastní proměny časopisectví. Ostatně totéž platí pro závěrečný mezník, rok 1945, který se (kromě zániku jazykově německé žurnalistiky v našich zemích) jeví v dějinách periodického tisku jako méně převratný než dvojí radikální zásah do možnosti vydávat více či méně nezávislé noviny a časopisy. Takový přelom nastal poprvé v době německé okupace (zvláště v roce 1942) a poté znovu, byť s jinou motivací, po únoru 1948, kdy se zásadně změnila jak struktura a zaměření, tak i kvantita českého periodického tisku.

Třetím dělítkem recenzovaného souboru knih je rozlišení sedmi svazků přinášejících *bibliografický soupis*, řazený abecedně podle názvů novin a časopisů, a čtyř svazků nazvaných *přehledy, rejstříky*. Tyto svazky, za nimiž je skryta náročná analytická a pořadatelská práce, přinášejí jednak rejstříky (místní rejstřík s přehledem vydavatelů, jmenný rejstřík, věcný a chronologický rejstřík), jednak stati o nejdůležitějších knihovnách periodického tisku v České republice, jejich obsahu a zpřístupnění, dále pak studie k dějinám novin a časopisů v českých zemích. Celková struktura jedenáctisvazkového souboru je dobře promyšlená, a až se vžijí nově zavedené zkratky této řady České retrospektivní bibliografie (*CERBI*) a jejich řad (*C* – Časopisy; *N* – Noviny), bude možné stručně a přehledně odkazovat na pořadová čísla, pod nimiž jsou evidována a popsána jednotlivá periodika.

Velkou předností bibliografie je skutečnost, že její autoři nepoložili důraz na formální stránku popisu, ale u každého podchyceného periodika se

snázili vystihnout podstatné údaje se zřetelem k potřebám historického výzkumu. S ohledem na změny v čase proto evidovali název a podnázev periodika, jeho vydavatele (fyzickou osobu, organizaci nebo instituci), místo a období vydávání, periodicitu, pravidelné přílohy, odkazy na předcházející a navazující tituly a závěrem zachytili též výskyt v knihovnách či archívech s příslušnými signaturami. Tyto údaje jsou zásadní jak pro širší srovnávací studium periodického tisku, tak i jako úvod do rozboru či konkrétního využití vybraného časopisu či novin jakožto historického pramene.

Odkazy na knihovny, v nichž jsou jednotlivá periodika a jejich řady uloženy, jsou výběrové. Vedle základních (Národní knihovna ČR, Knihovna Národního muzea, Moravská zemská knihovna) jsou ve vztahu k regionálním novinám a časopisům uváděny krajské, okresní a městské knihovny (včetně knihoven muzejních a archivních). Tyto údaje, shromážděné péčí regionálních knihovníků, archivářů a muzejníků, jsou informačně zvláště cenné, neboť hledání vzácně zachovaných regionálních a lokálních periodik bývá pro badatele dosti obtížné.

Nutno ocenit, že popis tisíců novinových a časopiseckých titulů je většinou přesný a výstižný. Stojí na úrovni, již bylo nesnadné dosáhnout při velké rozptýlenosti jednotlivých periodik do mnoha institucí a při rozrůzněnosti sekundárních informací, z nichž mohli zpracovatelé bibliografie čerpat. V některých případech, zejména u dlouhodobě vydávaných časopisů, by uživatel velice uvítal přiměřeně k významu periodika prohloubené údaje. Zejména by šlo o zachycení proměn v osobě (osobách) či instituci stojící za vydáváním sledovaného periodika, ale i o další doplňující údaje. Velmi výhodné by bylo vykročení za rok 1945, čímž by se ukázala životnost některých časopisů – přes všechny politické zvraty – od 19. až do 21. století. Tady se však již střetává zájem uživatele bibliografie se zvládnutelností úkolu. Je totiž zřejmé, že kdyby měli zpracovatelé uvedeným nárokům u všech evidovaných časopisů vyhovět, jejich práce by se výrazně zkomplikovala a rozsah beztak mohutného díla by se podstatně zvětšil.

Mezi průvodními texty zaujme na prvním místě nástin vývoje novin v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v letech 1658–1860, jehož autorem je Zdeněk Šimeček. Autor řady objevných studií o novinovém zpravodajství tu podal suverénní přehled, v němž osvědčil svůj rozhled po zahraničním bá-

dání a zařadil české země do celoevropského zpravodajského systému. Základní předností Šimečkova výkladu je mnohostranný pohled na politické, administrativní a právní, společenské, kulturní a ovšem i ekonomické aspekty vydávání novin. Pokud to prameny dovolují, vystihuje Šimeček cenu, náklad i společenský dosah novin, stejně jako postavení novinářů a vydavatelů i sociální základnu čtenářů periodického tisku.

Jaromír Kubíček, který osvětlil vývoj tisku v ústavních poměrech po roce 1860, zvolil jiný přístup. Přiměřeně proměnám novin ve druhé polovině 19. a první polovině 20. století přijal za základní kritérium jejich interpretace příslušnost k politickým stranám jakožto vydavatelům a uplatnění novin ve stranických službách. Oprávněně velkou pozornost věnoval tisku regionálnímu, a to i středočeskému. Specifickou problematiku německého tisku v českých zemích od poloviny 19. století do konce druhé světové války zpracovala Barbara Köpplová, která jej zejména pro meziválečné období charakterizovala jako enklávu vymykající se obecným proudům koncentrace tiskového vlastnictví a zachováající si velkou míru regionální a vlastnické, ale i kulturně politické rozmanitosti. Cenné podklady pro studium národnostních poměrů v první Československé republice přináší její faktografické tabulky, srovnávající postavení českého a německého, ale také slovenského, ruského, polského a maďarského periodického tisku. Obojí přístup, komplexnější Šimečkův a Köpplové i selektivnější Kubíčkův, má své přednosti, v obou případech však platí, že pro badatele, který není specialistou v dějinách zpravodajství, ale chce využívat novin jako prameny, představují systematické komentující stati velmi dobré uvedení do této bezbřehé látky.

Uživatelé bibliografie slouží i další části souhrnných a průvodních textů. Vedle obvyklých rejstříků je třeba vyzvednout dvě nadstandardní pomůcky. První představuje místní rejstřík, který neodkazuje pouze na lokality, ale také na vydavatele a ve vztahu k vydavatelům na jednotlivé tituly, jež v příslušné obci vycházely. U většiny měst, která nemají zpracovány samostatné dějiny místních novin a časopisů, se tak poprvé v úplnosti objeví přehled periodického tisku v návaznosti na jejich společenskou, kulturní a politickou skladbu. Jiný neobvyklý průhled do kulturních, politických a hospodářských dějin umožňují věcné a chronologické rejstříky k jednotlivým částem bibliografie,

kteří podávají výčet a časové rozpětí časopisů z jednotlivých oblastí společenského života a tiskem šířeného poznání. Užitečnou pomůckou pro další studium a kritické hodnocení novin a časopisů představuje rovněž soubor stručných statí o současných sbírkových fondech novin a časopisů (vedle centrálních a regionálních institucí si zaslouží pozornost rovněž rozsáhlý soubor novin na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze) a výběrová bibliografie prací k dějinám periodik v českých zemích do roku 1945.

V celém díle je věnována náležitá pozornost středním Čechám, jejichž noviny a časopisy jsou tu zachyceny hrubým odhadem v několika stovkách položek. Jejich evidence mohla navázat na soustavnou bibliografickou práci ředitelky Středočeské vědecké knihovny v Kladně Jiřiny Kádnerové, ale také na početné příspěvky k regionální (krajské, okresní i místní) historické bibliografii z pera dalších středočeských knihovníků, archivářů a muzejníků. Ostatně význam sbírek periodik, uložených ve Středočeské vědecké knihovně v Kladně a v okresních archivech a muzeích Středočeského kraje, zdůrazňuje shrnující stať Radka Lišky (CERBI C2/4, s. 28–30).

Čeští a moravští knihovníci za vedení Jaromíra Kubíčka názorně předvedli, jakým způsobem je možno vytvořit během pouhého desetiletí velké dílo v oboru retrospektivní bibliografie. Dokázali spojit síly a informační zdroje pracovníků v institucích centrálních, zemských, krajských, okresních a městských, v nezbytné míře i zahraničních, vedle knihoven využili v dostupné míře také archivů a muzeí. Vytvořili dílo skutečně monumentální, které je spolehlivým klíčem k využití nevyčerpatelného množství informací, zachycených v periodických tiskovinách z období raného novověku a z moderní doby. Odborné veřejnosti poskytli novou základní pomůckou pro regionální historické bádání, zejména v rozpětí od 17. do 20. století. Zároveň nabídli možnost tento obrovský soubor informací dále doplňovat a přepřesňovat, neboť ve fondech státních oblastních a okresních archivů leží prameny, které umožňují dějiny tisku, jeho využívání i potlačování, stejně jako jeho vliv na společenský a kulturní vývoj hlouběji poznat a osvětlit. Právě dílo tak mimořádného formátu nabízí příležitost k propojení znalostí knihovníků a archivářů při zpracování dějin regionálního tisku – prameny mnohdy záluďného, ale vždy neobyčejně zajímavého.

Přehled obhájených diplomových prací na ÚISK FF UK v září 2010

Na konci září loňského roku proběhly na Ústavu informačních studií a knihovnictví Univerzity Karlovy další obhajoby diplomových prací a závěrečné zkoušky. V níže uvedeném seznamu najdete práce obhájené v tomto termínu.

Státní závěrečné zkoušky na ÚISK FF UK složilo v září 2010 pětadvacet studentek a studentů (z toho třiadvacet na oboru Informační studia a knihovnictví a dva na oboru Studia nových médií) a bylo obhájeno šestadvacet diplomových prací. V případě, že vás téma některé z diplomových prací zaujme a budete mít zájem se o něm dočíst ve *Čtenáři*, obraťte se na nás nebo redakci. Autora příslušné práce oslovíme s nabídkou zveřejnění výtahu jeho práce na stránkách časopisu.

Seznam názvů a autorů obhájených diplomových prací

- *Kontrola informací v informačním kanálu na příkladu mechanismu gatekeepingu* (Bc. Barbora Bydžovská)
- *Americké a české pojetí informační politiky – analýza a srovnání* (Bc. Lucie Daňková)
- *Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové v novém prostředí* (Bc. Irena Dragounová)
- *Služby veřejných knihoven sluchově postiženým občanům* (Bc. Michaela Fišerová)
- *Studie využívání znalostního a informačního managementu v praxi* (Bc. Jitka Hodrová)
- *Sdílení informací a znalostí v interní komunikaci organizace* (Bc. Eva Hrubá)
- *Volně přístupný fond Národní technické knihovny v praxi* (Bc. Marta Kistanová)
- *Možnosti „zaměstnávání“ dobrovolníků v českých veřejných knihovnách* (Bc. Kateřina Lišková)
- *Historie a vývoj české knihovny a knihovědného bádání* (Bc. David Mach)
- *Principy Library 2.0 v rozvoji akvizice knihoven* (Bc. Iveta Mládková)
- *Informace plynoucí v neformálních komunikačních kanálech organizace* (Bc. Simona Modrová)

- *Digitální archiv dokumentace historických fondů: koncepce zpřístupnění sekundárních obrazových informací* (Bc. Jan Novotný)
- *Elektronické informační zdroje oboru mezinárodních vztahů z oblastí mimo Evropu a USA* (Bc. Jitka Pelikánová)
- *Vývoj české legislativy vztahující se k formování státní informační politiky po r. 1989 v oblasti duševního vlastnictví* (Bc. Adéla Pinterová)
- *Historie, současnost a perspektivy rozvoje Šmínderovy knihovny ve Strakoncích* (Bc. Ivana Pittnerová)
- *Analýza využití nástrojů e-participace v obcích s rozšířenou působností Jihočeského kraje* (Bc. Martina Podhradská)
- *Přirozený jazyk ve webových vyhledávacích* (Bc. Barbora Poláková, v anglickém jazyce)
- *Proměny organizace a řízení akvizičního oddělení Státní technické knihovny od roku 2001 do roku 2009* (Bc. Barbora Sadílková, BBus)
- *Otevřená encyklopedie Wikipedie jako informační zdroj, její tvorba, obsah a služby* (Bc. Lucie Sakastrová)
- *Elektronické informační zdroje na příkladu knihoven pražských lékařských fakult Univerzity Karlovy* (Bc. Magdalena Schneibergová)
- *Informační chování vysokoškolských studentů ve Spojených arabských emirátech* (Bc. Dominika Sokol)
- *Informační zahlcení jako bariéra ve sdílení informací v organizaci* (Bc. Jana Tomečková)
- *Malé a střední podniky v informační ekonomice – vliv ICT na konkurenceschopnost* (Bc. Marta Tomečková)
- *Současný stav dostupnosti informací českého veřejného sektoru pro opakované použití* (Bc. Tereza Ulmanová)
- *Jak použití obdobných nástrojů ovlivňuje formu počítačových her a filmu, dochází ke konvergenci?* (Bc. Marek Baštýř)
- *„Serious games“ a jejich možné užití ve výuce a vzdělávání* (Bc. Martin Slavík)

PETRA MYŠKOVÁ > Petra.Myskova@ff.cuni.cz
VĚRA PILECKÁ > Vera.Pilecka@ff.cuni.cz

Z KNIHOVEN...

Jak drak plival oheň v Knihovně Napajedla

Stejně jako každý rok, tak i v loňských listopadových dnech uspořádala Knihovna Napajedla besedu pro děti z napajedelské mateřské školy. Děti se dozvěděly spoustu nových informací o knihovně, o knihách, ale hlavně si návštěvu zpestřily dramatizací pohádky. V minulých letech jsme dávali přednost pohádkám klasickým, jako například O perníkové

chaloupce, O Kobližkovi, O veliké řepě nebo Jak krtek ke kalhotkám přišel, ale letos jsme se nechali inspirovat pohádkou zcela novou. Jmenuje se *Žádný strach, zajíčku* a jejím autorem je Stefan Gemmel. Kniha vyšla loni v nakladatelství Thovt. Příběh vypráví o draku Bodovi a malém zajíčkovi, který se příšerně bál. Proto přišel za Bodem, aby mu jeho strach pomohl vystrašit.

Zpočátku jsme se báli, jak děti netypickou pohádku přijmou, ale naše obavy byly ihned zažehnány. Děti se svých rolí zhostily na výbornou. Drak plival oheň, za vydatné asistence všech dětí ukrutně řval, zají-

ček vesele poskakoval, chrupkal i plakal, motýlci poletovali, měsíc se kutálel a všichni nám ještě navrch zazpívali písničku při východu sluníčka. Zapojila se celá třída a nikdo nezůstal opomenut.

Masky i kulisy jsme si vyrobili sami a dětem se pestrobarevné doplňky moc líbily. Na závěr jsme ještě rozdali omalovánky, které nám děti ve školce vymalovaly. Jejich výtvary spolu s fotografiemi z besedy jsou k vidění v naší galerii v chodbě před knihovnou.

Více o naší knihovně a jejich akcích naleznete na stránkách www.knihovna.napajedla.cz.

Text a foto **ZUZANA ONDRÁŠOVÁ**

Pohádkový Den pro dětskou knihu v Chodově

Jeden den v pohádce měly možnost prožít děti v chodovské knihovně. V rámci **Dne pro dětskou knihu 2010** jsme si pro ně připravili *Pohádkové putování s knihovnou*. Pracovníci knihovny, převlečení za různé pohádkové postavy, pro děti nachystali různé hry a soutěže. Jak jinak než pohádkové. U čarodějnice a loupežníka v čarodějnické jeskyni plnily děti různé úkoly, aby se z nich mohli stát čarodějnickými učiteli. Musely například odhadnout půl kila prášku na výrobu lektvaru, podle hmatu rozpoznat čarodějnické přísady nebo složit perníkovou chaloupku. Děti také chytaly za asistence vodníka ryby nebo si s Rumcajsem a Mankou vyzkoušely svou zručnost při házení či minigolfu. Poslední zkouška na ně pak čekala u královny a princezny, které pro ně stejně jako v pohádkách měly připraveny různé pohádkové úkoly a hádanky. Nejvíce se asi

dětem líbila ta, při níž hádaly jména trpaslíků u rakve se Sněhurkou. Za splnění úkoly pak děti dostaly od Manky a Rumcajse pamětní list a drobnou odměnu podle svého výběru.

Vzhledem k tomu, že byl celý den věnován pohádkám, nemohlo chybět divadlo. Děti měly možnost zhlédnout čtyři pohádky, z nichž dvě byly loutkové a dvě hrané. Pohádkové putování jsme zakončili zahájením adventu v knihovně, kdy jsme v podkroví knihovny zapálili první svíčku na adventním věnci. Tečkou za Pohádkovým putováním byla pohádka *Vánoce u Rumcajsů*, kterou dětem přečetla čarodějnice s princeznou.

Rodiče, kteří děti doprovázeli, si mohli prohlédnout dětské oddělení, využít slevy na dětské knihy a pořídit dětem vánoční dárek nebo si společně s nimi vyzkoušet svou zna-

Foto Dana Urbanová

lost pohádek. Zapomnětliví čtenáři mohli využít amnestii na upomínky. Ti, kterým se u nás v knihovně zalíbilo, měli možnost se zaregistrovat na rok zdarma, což většina návštěvníků využila.

Den pro dětskou knihu se zařadil mezi oblíbené akce našich čtenářů a moc mě těší, že ačkoli jeden skončil, ptají se naši návštěvníci už na ten příští. Jsme rádi, že se nám povedlo dětem, ale i dospělým ukázat, že se mezi knihami a s knihami dá zažít spousta zábavy.

MARIE VALENTOVÁ

LETEM MEDIÁLNÍM SVĚTEM KNIHOVEN

Broumov (7977 obyv., okres Náchod)

Městská knihovna Broumov zorganizovala besedu s autorkou nedávno vydaného povídkového souboru *Vrhnout Hanou Lundiakovou*.

(*MF DNES – Východní Čechy*, 14. 10. 2010)

Český Dub (2843 obyv., okres Liberec)

Nová městská knihovna byla slavnostně otevřena v Českém Dubu. Vznikla rekonstrukcí historického domu, projekt – včetně vybavení – stál 22 milionů korun.

(*Právo – Liberecký kraj*, 5. 10. 2010)

Frýdek-Místek (58 582 obyv.)

Osmnáctý ročník literární soutěže *Můj svět* uspořádali pracovníci Městské knihovny ve Frýdku-Místku. Přihlásit se mohli všichni autoři starší 14ti let, soutěžilo se v kategoriích próza a poezie.

(*MF DNES – Severní Morava a Slezsko*, 20. 10. 2010)

Hulín (7232 obyv., okres Kroměříž)

Jak se ubránit zlodějům nebo násilníkům? Právě to se v rámci projektu Domácí násilí páchané na seniorech a ženách učili starší lidé v hulínské knihovně. Senioři zde poznali základy sebeobrany přiměřené jejich věku. Hmaty předvedli zábavnou formou policisté ze Střední a vyšší policejní školy v Holešově.

(*Valašský deník*, 11. 11. 2010)

Jablonec nad Nisou (45 328 obyv.)

Díky Nadaci Preciosa rozšířilo multimediální oddělení Městské knihovny v Jablonci své služby a jako první v okrese nabídlo návštěvníkům k prezentativnímu užití čtečku elektronických knih.

(*MF DNES – Liberecký kraj*, 4. 11. 2010)

Karlovy Vary (51 320 obyv.)

Krajská knihovna v Karlových Varech připravila pro děti v září a říjnu pohádkový projekt. Každou zářijovou středu odpoledne mohly děti v dětském oddělení krajské knihovny nahlédnout do světa pohádek Františka Hrubína. Projekt *Hrubínův literární festival* je připomínkou 100. výročí autorova narození.

(*MF DNES – Karlovarský kraj*, 14. 9. 2010)

Loket (3191 obyv., okres Sokolov)

Všichni milovníci knížek a výtvarného umění mohli během září navštívit loketskou knihovnu a pokochat se výstavou umělecké knižní vazby z rodinné dílny manželů Sobotových a jejich synů Radka a Jana.

(*MF DNES – Karlovarský kraj*, 1. 10. 2010)

Nové Město nad Metují (9878 obyv., okres Náchod)

Nová městská knihovna byla slavnostně otevřena v Novém Městě nad Metují. Vznikla rekonstrukcí v bývalé budově pošty. Přestavba stála zhruba 60 milionů korun.

(*Právo – Východní Čechy*, 3. 11. 2010)

Ostrava (306 000 obyv.)

V soutěži o nejlepší městskou knihovnu roku zvítězila Knihovna města Ostravy. Do soutěže se přihlásilo třicet osm městských knihoven a do užšího kola se dostaly čtyři knihovny různých kategorií, u nichž bylo hodnoceno především společenské a komunitní působení pro obyvatele města a úroveň prostředí knihovny.

(*MF DNES – Severní Morava a Slezsko*, 1. 10. 2010)

Pardubice (90 077 obyv.)

Krajská knihovna v Pardubicích má novou ředitelku, stala se jí Radomíra Kodetová a do své funkce nastoupí od ledna 2011. V rozhovoru popsala svoje vize a plány, chce mimo jiné zastavit klesající počet čtenářů.

(*MF DNES – Pardubický kraj*, 22. 10. 2010)

Prostějov (45 324 obyv.)

Výstavu Terezy Skoupilové „Zvíře sem, zvíře tam...“ mohli do konce října zhlédnout čtenáři a uživatelé Městské knihovny Prostějov v dětském oddělení v Domě dětí na Vápenici.

(*MF DNES – Střední Morava*, 17. 9. 2010)

Soběslav (7285 obyv., okres Tábor)

Architekt Jaromír Kročák pochází ze Soběslavi a vyprojektoval městu knihovnu na hradech. Hradu zůstal zachován jeho původní vzhled i tvar. V patře ve volném prostoru palácového křídla je umístěn prosklený kontejner s vloženým mezipatrem pro městskou knihovnu. V knihovně si tak čtenáři mohou nejen vypůjčit literaturu, ale rovněž si odtud prohlédnout celý vnitřek hradu.

(*MF DNES – Jižní Čechy*, 7. 9. 2010)

Šumperk (27 492 obyv., Olomoucký kraj)

Město čte blues – tak by se dal třemi slovy označit šestý ročník festivalu Město čte knihu, který se nechal inspirovat patnáctiletým jubileem hudební přehlídky Blues Alive.

(*Šumperský a Jesenícký deník*, 11. 11. 2010)

Připravila **RENATA SALÁTOVÁ**

DOTAZ: Jak se staví britští knihovníci k práci dobrovolníků v knihovnách?

ODPOVĚĎ: Knihovnická asociace CILIP vydala loni na podzim prohlášení, ve kterém schvaluje práci dobrovolníků v knihovnách, protože obohacují jejich služby a pomáhají je udržet v chodu (www.cilip.org.uk/jobs-careers/careers-gateway/life-at-work/flexible-working/Pages/top-tips-on-involving-volunteers.aspx). Otázka využívání práce dobrovolníků není pro naši profesi lehká. Když jsem před více než půl stoletím studovala knihovnictví, učila jsem se, že dobrovolníci v knihovnách nejsou žádoucí, a to ze dvou důvodů – mohou připravit knihovníky o místo a na práci v knihovně nejsou kvalifikováni.

V praxi jsme jako dobrovolníci měli pouze děti v dětském oddělení – a to z důvodů výchovných, ne abychom ušetřili. Měla jsem radost, když jsem se po letech na knihovnickém kurzu setkala s jednou účastnicí z bývalých dětských pomocníků.

Co asi způsobilo, že se dnes knihovnická asociace staví k dobrovolníkům jinak? Jedním zřejmým důvodem je nedostatečná finanční podpora knihoven, která zavinila omezování knihovnických služeb. Prohlášení CILIP zdůrazňuje, že jádrem profesní služby zůstávají dále placení knihovníci. Vztah mezi placenými zaměstnanci a dobrovolnými knihovníky je nutno řešit nejenom z hlediska osobního, ale také z hlediska odborů, s kterými je nutno o dobrovolnicích vyjednat.

V jednom z časopisů CILIP vyšel článek nazvaný *Dobrovolníci nejsou zdarma*, který poukazuje na to, že pro organizování práce dobrovolníků je nutno mít finanční zdroje a bylo by naivní předpokládat, že dobrovolníci nic nestojí (*Owen T. B. Volunteers are not a no-cost option. Library and Information Gazette 16/9/2010 p. 1–2; www.cilip.org.uk/news-media/Pages/news100916.aspx*).

Aby byla práce dobrovolníků efektivní, je zapotřebí personál pečlivě vybrat, zajistit mu odborná školení a dobře ho vést. Lidé vhodní pro dobrovolnou práci v knihovnách se někdy těžko hledají (www.cilip.org.uk/jobs-careers/careers-gateway/life-at-work/flexible-working/Pages/top-tips-on-involving-volunteers.aspx; www.cilip.org.uk/news-media/Pages/news100916.aspx).

Ve srovnání s obdobím mého mládí je dnes management knihoven mnohem složitější. Existuje mnoho předpisů pod hlavičkou „zdraví a bezpečnost“ (health and safety). Bohužel dodržování některých předpisů vede až k absurdním situacím – například čtenáři a knihovníci v jedné oxfordské knihovně nemají přístup ke knihám na horní polici, protože nesmějí používat žebřík. Knihovníci se baví vyprávěním podobných příběhů, dokonce jsou citovány i v novinách.

Podle nového předpisu se teď dobrovolníci musejí prokázat výpisem z trestního rejstříku, mají-li pracovat s dětmi nebo starými lidmi. Znamená to, že dnes bych nemohla ráno vozit děti a jejich spolužáky do školy, jako to bývalo mým zvykem, pokud bych si nezaplátila výpis z trestního rejstříku. Takové předpisy odrazují občany od dobrovolné práce.

Počet dobrovolníků v knihovnách však stoupá. V roce 2007 jich bylo 10 000, o dva roky později 12 000 (www.cilip.org.uk/news-media/Pages/news100916.aspx). Ve veřejných knihovnách hrabství Kentu stoupl počet hodin odpracovaných dobrovolníky ze 463 v roce 2002 na 13 161 v roce 2009 (www.cilip.org.uk/get-involved/regional-branches/south-east/sub-branches/sussex/events/Pages/Volunteering.aspx).

Jedním z důvodů, který možná přivádí dobrovolníky do knihoven, je změna britské společnosti. Ministr David Cameron přišel s myšlenkou komunálního altruismu, kterému dal jméno *Big Society* (Velká společnost). Reakce na jeho proslov v Liverpoolu se různí. Uvítali ho morální idealisté, kterým nedostatek altruismu v soudobé společnosti už dlouho vadí, cynikové ho zamítli jako Cameronův osobní koníček nebo jako úsilí získat hlasy ve volbách (www.number10.gov.uk/news/speeches-and-transcripts/2010/07/big-society-speech-53572).

Myšlenka *Big Society* připomíná druhou polovinu devatenáctého století, kdy Samuel Smiles vydal v roce 1855 knihu *Self-help* (Svépomoc) a kdy vznikaly veřejné knihovny jako nezbytná součást komunální svépomoci. Doufejme proto, že i při současných sociálních změnách si veřejné knihovny udrží svou důležitou pozici.

Foto archiv autorky

Zdroje jsou dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR

Laponsko a jeho specifika jsou velkou výzvou pro činnost knihoven. Rozkládá se na 98 985 km², je to tedy největší region Finska pokrývající 29 % země a vzdálenosti jsou tu velké. Existují zde pouze tři větší města a zbytek jsou vesnice, bydlí tady 183 000 lidí a na kilometr čtvereční připadají dva obyvatelé. Základem rozvoje knihovnických služeb je spolupráce knihoven, která se v mnoha případech transformovala v partnerství. Spolupráce se týká vývoje jednoho knihovního systému, jehož základy byly položeny již roku 1992. Regionální partnerství je důležité v každodenní činnosti knihoven. Zahrnuje společnou akvizici a zpracování, celoživotní vzdělávání a mobilní služby knihoven. Knihovny také spolupracují při tvorbě databází, a to i s dalšími skandinávskými knihovnami. Spolupráce neziskových organizací v Laponsku není omezena jen na oblast knihoven, ale funguje i mezi dalšími kulturními organizacemi. **Knihovny, muzea a další instituce vytvářejí společnou informační síť Lapinkävijät, která je produktem vzájemné výměny odborných znalostí kulturních center.** Mezinárodní spolupráce knihoven v této oblasti se datuje již do roku 1963, kdy došlo v Rovaniemi mezi řediteli knihoven k dohodě o vzájemné výměně sbírek. Od roku 1987 byla spolupráce rozšířena formou projektů týkajících se digitalizace dokumentů. Mezinárodní spolupráce také zahrnuje provoz dvou pojiždících knihoven, které zajišťují služby v obcích Norska, Švédska a Finska. (*Scandinavian Public Library Quarterly – Volume 43, No. 3/2010, s. 18–20*)

Od 1. září 2010 nabízí **Univerzitní knižnice Univerzity Mateja Bela v Banské Bystrici** novou službu – **Spýtajte sa knižnice**, která je zprostředkována novým způsobem, konkrétně prostřednictvím on-line rozhovoru s pohotovým a zkušeným pracovníkem knihovny. Služba je realizovaná pomocí komunikačního programu ICQ. Abyste mohli komunikovat s pracovníkem knihovny, musíte být zaregistrovaní v systému ICQ, kde vám přiřadí unikátní číslo, které bude sloužit jako váš identifikační kód uživatele. **Identifikační číslo poskytované služby pro knihovnu je 618-452-013.** Stačí si číslo vyhledat v globálním seznamu uživatelů ICQ

a poslat pracovníkovi zprávu. Aby se zabránilo spamům, před komunikací je třeba požádat o autorizaci čísla a o přidání do adresáře. Rychlost odpovědi závisí od složitosti otázky a dostupnosti pracovníka. Protože se služba poskytuje v reálném čase, může se knihovnik věnovat jen jednomu uživateli. V momentě, kdy se už bude moci věnovat vaší otázce, kontaktuje vás. Služba je zatím poskytována každý pracovní den od pondělí do pátku od 9.00 do 11.00 hodin. Všechny potřebné informace naleznete na internetové stránce Univerzitetní knižnice Mateja Bela www.library.umb.sk v sekci Spýtajte sa knižnice.

(*Bibliotheca Universitatis – 6. ročník, č.1/ 2010–2011, s. 19–20*)

Literární archiv Rakouské národní knihovny ve Vídni získal v poslední době mnoho velmi cenných přírůstků. Akvizice sestávají z majetku osob, které jsou, nebo byly známými osobnostmi na rakouské literární scéně. Studium této zajímavé sbírky odhaluje nové aspekty a perspektivy pro literaturu a dějiny Rakouska a nabízí nahlédnutí do života a díla spisovatelů. V roce 2009 přibyl literární archiv všestranného umělce **Huberta Fabiana**, který je úzce spjat s avantgardní scénou v této zemi. V roce 1961 založil literární a umělecký časopis *Eröffnungen*, v němž publikoval H. C. Artmann, Konrad Bayer, Albert Paris Gütersloh a Gerhard Rühm. Z jeho majetku byly získány vzácné tituly včetně podepsaných speciálních vydání časopisu *Eröffnungen*, americký beatnický časopis *Beatnik-Poeten* a rozsáhlá sbírka *Pataphysik*, která obsahuje absurdní filosofii francouzského spisovatele Alfreda Jarryho (1873–1907). Literární archiv byl obohacen také o více než 100 dopisů Maxe a Egona Zweiga, které byly získány od jejich bratrance Stefana žijícího v Berlíně, Vídni a v Praze a v roce 1938 emigrujícího do Palestiny. Dopisy Sigmunda Freuda, Almy Mahlerové-Werfelové a Artura Schnitzlera byly teprve nedávno zakoupeny z pozůstalosti Marthy Hofmannové. Tato žena se narodila roku 1885 ve Vídni, pracovala jako učitelka, novinářka a spisovatelka a od roku 1920 byla tajemnicí pro kulturní záležitosti v Zionistischen Weltfrauenorganisation a byla v kontaktu s významnými osobnostmi své doby.

(*Newsletter Österreichische Nationalbibliothek – Nr. 4, November/2010, s. 11*)

Připravil **ROMAN GIEBISCH**

Úplný přehled novinek najdete na adrese http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=09_Okn/Prirustky.htm

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

Advances in Library Administration and Organization. Vol. 26. /Pokrok v knihovnické administrativě a organizaci. Sv. 26./ Bingley: Emerald Group Publishing Limited, 2008. – xiii, 366 s.

Kf 38.395

Bibliothek als Archiv / herausgegeben von Hans Erich Bödeker und Anne Saada. /Knihovna jako archiv./ Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2007. – 313 s. : 15 il., 1 tab. - /Veröffentlichungen des Max-Planck-Instituts für Geschichte; Bd. 221)

Kdb 38.539

BORODINA, S. D. – KORMIŠINA, G. M. : Komunikacionnaja kultura bibliotek : naučno-praktičeskoe posobije. /Komunikační kultura knihoven. Příručka./ Moskva: Libereja-Bibinform, 2008. – 127 s. – (Bibliotekar' i vremja. XXI vek; vyp. 88)

Kea 9.004/B

Handbuch der Bibliotheken: Deutschland, Österreich, Schweiz / red.: Marlies Janson, Helmut Opitz. – 16. Ausgabe. /Adresář knihoven: Německo, Rakousko, Švýcarsko./ Berlin: De Gruyter Saur, 2010. – xxix, 655 s.

Kc 38.560

HOWORKA, Bolesław : Bibliotekarz i prawo : podstawowe informacje o prawie dla pracowników bibliotek. /Knihovník a právo. Základní informace o právu pro pracovníky knihoven./ Warszawa: Wydawn. SBP, 2010. – 100 s.

Kib 38.550

JOCHUM, Uwe : Geschichte der abendländischen Bibliotheken. /Dějiny knihoven západních zemí./ Darmstadt: Primus Verlag, 2010. – 160 s. : il.

Kdb 38.561

Library and Book Trade Almanach 2010 : facts, figures, and reports / ed. by Dave Bogart. /Almanach knihoven a knižního obchodu 2010 : fakta, čísla a zprávy./ Medford: Information Today, 2010. – x, 830 s.

Ka 38.532

Sdružení knihoven České republiky : rok 2010 / odpovědný red. Jaromír Kubiček. Brno : Sdružení knihoven ČR, 2010. – 118 s. *Kpo 9.116/B*

VANZIELEGHEM, Eric : Manuel pratique de bibliothéconomie. /Praktická knihovnická příručka./ Bruxelles: Politeia, [2008?]. – [90] s.

Ke 37.742

Automatizace knihovnické a informační činnosti

Digitalizace aneb Konec oslích uší : sborník vydaný u příležitosti stejnojmenné konference konané 14.–16. 6. 2010 v Městské knihovně v Praze / sestavila Eva Měřinská. Praha : Městská knihovna v Praze, 2010. – 303 s. : il. *OI 38.382*

LANDIS, Cliff : A Social Networking Primer for Librarians. /Slabikář sociálních sítí pro knihovníky./ New York: Neal-Schuman, 2010. – x, 107 s. : il. – (The Tech Set; 7) *Ife 38.320*

M-Libraries 2 : a virtual library in everyone's pocket / ed. by Mohamed Ally and Gill Needham. /M-knihovny 2 : virtuální knihovna v každé kapse./ London: Facet, 2010. – xxxvi, 273 s. : il. *Ts 38.367*

Organizace knihovních fondů

Grey Literature in Library and Information Studies / ed. by Dominic J. Farace and Joachim Schöpfel. /Šedá literatura v knihovnických a informačních studiích./ Berlin: De Gruyter Saur, 2010. – vi, 282 s. *Oaa 38.557*

HOLDEN, Jesse : Acquisitions in the New Information Universe : core competencies and ethical practices. /Akvizice v novém informačním uzavřeném systému. Klíčové kompetence a etické postupy./ London: Facet, 2010. – xv, 135 s. : il. *Oab 38.292*

MARC 21 : formát pro autority – dodatek 1 / z anglických originálů přel. Edita Lichtenbergová. – Praha: Národní knihovna ČR, 2010. – [210] s. *Odaba 9.102/B*

Odaba 9.102/B

Sítě knihoven

ALIRE, Camila A. – EVANS, G. Edward : Academic Librarianship. /Akademické knihovnictví./ New York: Neal-Schuman, 2010. – xvi, 383 s. *Tb 38.527*

HARY, Nicoletta Mattioli : The Vatican Library and the Carnegie Endowment for International Peace : the history, impact, and influence of their collaboration (1927–1947). /Vatikánská knihovna a Carnegieho nadace pro mezinárodní mír. Historie, dopad a vliv na jejich spolupráci (1927 až 1947)./ Citta del Vaticano: Bibliotheca Apostolica Vaticana, 2009. – xvi, 749 s. : il. – (Studi e testi; 455) *Tr 38.402*

Pamětní list vydaný u příležitosti oslav 200. výročí Moravské zemské knihovny v Brně. Brno : Moravská zemská knihovna, 2008. – [2] listy : il. *Ta 9.057/B*

Ta 9.057/B

Moravská zemská knihovna v Brně

Moravská zemská knihovna má téměř 200 let dlouhou historii a je se svými čtyřmi miliony dokumentů druhou největší knihovnou v ČR. Služeb knihovny využilo v roce 2009 přibližně 16 000 čtenářů a vyžádali si okolo 400 000 výpůjček. Knihovna v posledním roce provedla ve svém provozu řadu změn, které mají zpříjemnit čtenářům pobyt v knihovně a využívání jejích služeb. Od roku 2009 má MZK statut výzkumné organizace, jejíž hlavním účelem je provádět základní výzkum, aplikovaný výzkum nebo experimentální vývoj a šířit jejich výsledky prostřednictvím výuky, publikování nebo převodu technologií. Významnou úlohu knihovna plní v oblasti trvalého uchování kulturního dědictví a podílí se na řadě projektů digitalizace a on-line zpřístupnění dokumentů. Moravská zemská knihovna zároveň plní funkci krajské knihovny pro Jihomoravský kraj.

Do roku 2009 používala MZK logo, které vycházelo z Komenského výjevu Labyrintu světa v návaznosti na významnou sbírku Komenian, kterou MZK vlastní.

V roce 2009 MZK vyhlásila výběrové řízení na nový jednotný vizuální styl, jehož součástí měl být i návrh nového logotypu. Celý vizuální styl měl vyjadřovat otevřenost světu, moderní a živou instituci.

Ve výběrovém řízení soutěžilo několik návrhů.

Soutěž vyhrálo brněnské grafické studio Porta Design (www.portadesign.cz). Vytvořilo vizuální styl založený na jednoduchém logotypu, který odkazuje na nápis MZK, v němž byl z každého písmene zachován pouze jeden tah, a zároveň představuje knihy stojící v regálech. Svěží a moderní

dojem logo dotváří tyrkysová barva, kterou lze vyměnit za šedou a dodat tak logu důstojnou eleganci.

Celé logo je pak doplněno názvem knihovny, celek tak funguje jako výrazný a lehce zapamatovatelný prvek. Logo má tři varianty, každá z nich může být aplikována v šedé či tyrkysové barvě. Vhodné možnosti použití pro různé varianty jsou popsány v manuálu jednotného vizuálního stylu a závisí především na konkrétní situaci, v níž bude logo využito.

U základního logotypu je dominantní symbol. Z tohoto důvodu je tato varianta určena především pro tvorbu propagačních materiálů knihovny (tiskoviny, reklamní předměty).

U druhého logotypu je symbol a typografie ve vyrovnaném poměru. Tato varianta se především používá pro každodenní byrokratickou komunikaci knihovny – zejména jde o hlavičkový papír, zprávy atd.

Varianta s horizontální kompozicí je vhodná pro všechna elektronická média. Zejména pak pro www stránky, prezentaci PowerPoint a e-mailovou šablonu.

Mimořádnou předností loga je jeho značná variabilita, logo lze použít v různých barevných provedeních na různých nosičích. Stojí tak jako základní stavební prvek pružného a otevřeného systému, který představuje tvář knihovny.

Knihovna – knihovnická revue

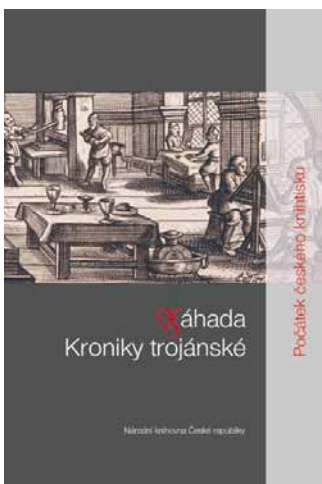
Roč. 21, 2010, č. 2

V rámci bloku *recenzovaných příspěvků* je představen nový konceptuální model v katalogizační teorii – FRBRoo, dále problematika elektronického dodávání dokumentů, kategoriální systém české verze Wikipedie a formát JPEG2000. Blok *Knihovny a informace doma*

a ve světě je věnován problematice využití technologie RFID v rámci slovenského pilotního projektu na ochranu sbírek, možnostem optimalizace konceptu českých knihoven podle finského vzoru a vzdělávacím aspektům informační vědy a informační profese. Nechybějí obsahově bohaté bloky *Konference, Recenze a Novinky zahraniční knihovnické literatury*.

Celobarevný časopis vytištěný na křídlovém papíře.

- Národní knihovna ČR, Praha 2010, 104 s., cena 200 Kč
- ISSN 1801-3252

Záhada Kroniky trojánské Počátek českého knihtisku

Kamil Boldan

Česko asi jako poslední evropská země nemá dosud rozřešenu otázku počátku zdejšího knihtisku. Více než dvě století se českou knihovnou táhne spor, zda nejstarším tiskem je česká Kronika trojánská z roku 1468, či až latinská Statuta Arnošta z Pardubic z roku 1476. Publikace se snaží rozplést všechny záhadné okolnosti okolo první české tiskárny a hlavně uvádí nové důkazy, které pro dataci přinesl nedávný rozbor vodoznaků v papírech nejstarších českých tisků. Jednoznačně se ukazuje, že Trojánská kronika, domnělý nejstarší český tisk, pochází až z poloviny 80. let

15. století. Publikaci doprovází 36 vyobrazení.

- Národní knihovna ČR, Praha 2010, 1. vydání, 66 s., cena 160 Kč
- ISBN 978-80-7050-580-9